№ 138 ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, 27 ՅՈՒՆԻՍԻ

1912

ՔԱՌԱՍՈՒՆՄԷԿԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, 27 ՅՈՒՆԻՍԻ № 138

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 րուբլի. կէս տարվանը և 7 ամսվանը 6 րուբլի.
Առանձին համարները ԱՄԷՆ ՏԵՂ 5 ԿՈՊ.
Թիֆլիսում գրվում են խմբագրատանը.
Մեր հասցէն՝ Тифлисъ, редакція „Мшакъ“ Сергіевская ул., № 5
Tiflis, Rédaction „Mschak“
Խմբագրատան տելեֆոն № 2—53.

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 (բացի կիրակի և տօն օրերից).
Յայտարարութիւն ընդունվում է ամենքից.
Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր տողատեղին 20 կոպէկ.
Տպարանի տելեֆոն № 67.

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ՄՇԱԿ

ՔԱՌԱՍՈՒՆՄԷԿԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

Հասցէն՝ ТИФЛИСЪ, Редакція „МШАКЪ“.
TIFLIS, Rédaction du journal „MSHAK“.

Յայտարարութիւնների համար պիտի վճարել. I երեսի վրա իւրաքանչիւր տողատեղին (պետիտ)—20 կ., IV երեսի վրա—10 կոպ.:

Կովկասից դուրս գտնվող անձերի և հիմնարկութիւնների յայտարարութիւնները բացառապէս ընդունվում են՝ Մոսկվայում—Центральная Контора Объявленій Торгов. Дома Л. и Э. Метцль и Kº, Мясницкая, д. Сытова, և նրա բաժանմունքներում—Պետերբուրգում՝ Морская, 11, Վարշավայում՝ Маршальковская, 130, Վիլնօյում՝ Большая, 38, Պարիզում՝ 8 Площадь Биржи.

ԱՊԱՌԻԿ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԿԱՄ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ ՉԷ ԸՆԴՈՒՆՎՈՒՄ

ՅՈՒԼԻՍԻ 1-ԻՑ ՄԻՆՉԵՒ ՏԱՐՎԱՅ ՎԵՐՋԸ 6 ՌՈՒԲ.

Հասցէն փոխելու համար պէտք է ուղարկել նաեւ հին հասցէն եւ 40 կ. նամականիշ: ՀԻՆ ՀԱՍՑԷՆ եւ 40 կ. չուղարկողների խնդիրները՝ հասցէն փոխելու վերաբերմամբ՝ ԿԸ ԹՈՂՆՎԵՆ ԱՆՀԵՏԵՒԱՆՔ:

„ՄՇԱԿԻ“ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿԻ ԿՈՂՄԻՑ

Խնդրվում է այն բաժանորդներին, որոնք վճարել են տարեկան բաժանորդավճարի կէս մասը, ուղարկել նաեւ երկրորդ մասնավճար 5 րուբլին, որպէսզի բերթի առաքման գործում յուլիսի 1-ից ընդհատում տեղի չունենայ:

ԺԱՄՀԱՐԵԱՆ ԴՊՐՈՑԸ

I

Ժամհարեան դպրոցի իրագործութեան աշխատանքները առաջ են գնում անընդհատ կերպով. Եւ յոյս կայ, որ ներկայ 1912 թւականին վերջանան բոլոր նախապատրաստական գործերը, այն է՝ հաստատվի կանոնադրութիւնը, որոշվի դպրոցի հիմնարկութեան տեղը, գծագրվի շինութեան մակարդակը և կազմակերպվի դպրոցի կառուցման յատուկ մի մարմին:

Դպրոցի տիպը պարզված է վերջնականապէս: Դա պէտք է լինի մի դպրոց, որը միջին տեղն է բռնելու ստորին և միջնակարգ դպրոցների միջև: Նա պէտք է մատակարարի բաւական մեծ ուսում, տալով գիտելիքներ գիւղատնտեսութեան զանազան ճիւղերից՝ հողագործութիւնից, այգեգործութիւնից, կենդանաբուծութիւնից, շերամապահութիւնից, մեղուաբուծութիւնից և այլն:

Ժամհարեան եղբայրները ցանկացել են իրանց դպրոցին տալ ընդհանուր գիւղատնտեսական դպրոցի բնոյթ, ենթակայ երկրագործութեան դեպարտամենտի հսկողութեան և յատուկ հոգաբարձութեան վերահսսութեան:

Դպրոցի մէջ պէտք է ուսանեն թէ հայեր և թէ օտար ազգեր: Ժամհարեան եղբայրները, ծրագրելով դպրոցի հիմնարկութիւնը, սկզբից և եթ որոշել են ընդունել հայերի հետ նաև թուրքերի և ուրիշ ազգերի զաւակներին, սակայն ոչ աւելի, քան մի-երրորդականը աշակերտների ամբողջ կազմի:

Այդ որոշումը, այսինքն հայերի հետ միասին և ուրիշ ազգերի ընդունելը, Ժամհարեան եղբայրները նկատել են իբրև էական մի պահանջ, որը նրանք դրել են իբրև հիմնական պայմաններից մէկը իրանց դպրոցի համար:

— Մենք չենք ցանկանում փակել մեր դպրոցի դուները մեր հարևանների զաւակների համար—այդպէս են ձևակերպել նրանք իրանց հայեցակէտը:

Եւ չեն շեղվել այդ հայեցակէտից այն $1^1/_2$ տարվայ ընթացքում, ինչ ասպարէզի վրա է դրվել Ժամհարեան դպրոցի հիմնարկութեան խնդիրը:

Այդ հայեցակէտի մասին մեզ յայտնել էր մեր Մոսկվայի թղթակիցը դեռ այն ժամանակ, երբ նոր էր վախճանվել Աթանաս Ժամհարեանը, թողնելով դպրոցի համար պահանջվող գումարի մի պատկառելի մասը:

Նոյն հայեցակէտը արտայայտեցին Ժամհարեան Յովհաննէս, Նիկոլայ և Աղաջան եղբայրները այն պաշտօնական թղթում, որ նրանք գրեցին դպրոցի կանոնադրութիւն մշակող յանձնաժողովի նախագահին:

Այդ իմաստով նրանք խօսել են Ղարաբաղի և ուրիշ տեղերի հետաքրքրվողների հետ: Եւ այն դիմումի մէջ, որ Ղարաբաղից գնացել է եղբայրներ Ժամհարեաններին, հայերի հետ միասին նաև թուրքեր խնդրում են հիմնել դպրոցը Շուշու մօտերքում: Հայեր և թուրքեր ստորագրել են ընդհանուր հեռագրին, համարելով դպրոցը իբրև ընդհանուր կրթարան բոլորի զաւակների համար:

Եղել են խօսողներ, վիճողներ Ժամհարեանների հետ այդ հիմնական կէտի վերաբերութեամբ. բայց սրանք համարել են այդ կէտը պարզ և որոշ իրանց համար: Ուստի և խնդրել են կանոնադրութիւնը կազմել համաձայն այդ կէտի իմաստի:

Մենք հետևեալ անգամ կը պարզենք և միւս կէտերը:

Ա. Քալանթար

ՎԵՐՋԻՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

(Պետերբուրգի Հեռ. Գործ.)

25 յունիսի

Պետերբուրգ.—Պետական Խորհուրդը ընդհատեց իր պարապմունքները:

Այսօր արտաքին գործերի մինիստրի մօտ կայացաւ նախաճաշ ի պատիւ գերմանական կանցլերի: Ներկայ էին մինիստրների խորհրդի նախագահը, Պետերբուրգում գտնվող բոլոր մինիստրները, արտաքին գործերի մինիստրութեան բարձր պաշտօնեաները, գերմանական դեսպանատան պաշտօնեաները և Բեռլինում պաշտօնավարող ռուսաց դեսպանը:

Այսօր գերմանական դեսպանի մօտ տեղի ունեցաւ հացկերոյթ ի պատիւ գերմանական կանցլերի: Ներկայ էին մինիստրների խորհրդի նախագահը, գերմանական դեսպանատան պաշտօնեաները և մինիստրները:

—

Թաւրիզ.—Ռուսաց զօրամասը փոխգնդապետ Բաղչէնկօյի հրամանատարութեամբ մեկնեց Սէրաբ:

—

Լիսաբոն.—Ապստամբների շարժումը Կոնսէյրօյի հրամանատարութեամբ աճում է, շատ տեղերում հեռագիրը խզված է և երկաթուղագիծը փչացված:

Հինգերորդ հետևակ գունդը ուղարկվեց Օպորտօ:

—

Տրոյ.—150 պորտուգալական ռոյալիստներ գիշերս յարձակում գործեցին Վալէնկա քաղաքի վրա, բայց յետ մղվեցին: Սպանվեցին 3, վիրաւորվեցին մի քանի մարդ:

—

Խրիստիանիա.—Ստորթինգը 20 միլիոն կրօն յատկացրեց նաւատորմի կարիքների համար, ի թիւս որոց 2 զրահանաւ, ստորջրեայ նաւակներ և Լօֆօտէնի կղզիների բերդերը կառուցանելու համար, ինչպէս նաև նաւահանգիստները կարգաւորելու Բերգէնում, Խրիստիանզունդում և Դրոնտհէյմում:

—

Փէց.—Գուրօն հաղորդում է, որ յաղթութիւն տարաւ Րօգի վրա: Թշնամին թողեց շատ սպանվածներ:

ԱՊՍՏԱՄԲՈՒԹԻՒՆԸ ԱԼԲԱՆԻԱՅՈՒՄ

(Պետերբուրգի Հեռ. Գործ.)

25 յունիսի

Կ. Պօլիս.—Պատգամաւորների պալատում ներքին գործերի մինիստրը յայտնեց, թէ ալբանների ապստամբութիւնը համարեա ճնշված է: Պահանջների մի մասը արդէն իրագործված է, միւս մասը՝ անիրագործելի է: Ալբան պատգամաւորները յարձակվեցին կառավարութեան վրա, մեղադրելով Ալբանիայի տեղական իշխանութիւններին կամայականութեան մէջ:

—

Փէրիզովիչէ.—Պահեստի մի գունդ հրաժարվեց գնալ առնաուտների դէմ և պահանջեց արձակել իրան: Այսօր զինւորներին ուղարկեցին իրանց տները յատուկ գնացքով: Ցաւառ լուրեր են պտտվում, որ նրանց օրինակին կը հետևեն նաև միւս պահեստիները:

—

Սկօպլիէ.—Այսօր Միտրօվիցայի կողմից ուղարկեցին թնդանօթաձիգ վաշտեր ու 4 գնդակացիրներ:

ԼՈՒՐԵՐ ԹՈՒՐՔԱՀԱՅ ԿԵԱՆՔԻՑ

Ս. պատրիարքին տեսակցութիւնը ներքին գործոց մինիստրին հետ.—Այսօր (26 մայիսի) կէսօրէ յետոյ ս. պատրիարքը գործակատար Գամէր էֆէնդիի հետ Բ. Դուռ երթալով տեսակցութիւն մը ունեցաւ ներքին գործերու մինիստրին հետ զինուորագրութեան և Ադանայի կարօտեալներու 10,000 ոսկիի գումարին բիւջէին մէջ նշանակուելու խնդրոյն վրայ մինիստրը ապահովցուցած է, թէ այդ 10,000 ոսկին անպայման պիտի նշանակուի բիւջէի մէջ և պիտի տրուի, իսկ զինուորական խնդիրներուն մասին խոստացած է հարկ եղած միջնորդութիւնը ընելու: Ս. պատրիարքը Հասան-Բէյլիի եկեղեցիի շինութեան մասին ալ տեսակցեցաւ մինիստրին հետ:

Գրաւում.— Տրապիզոնի առաջնորդը կը գրէ պատրիարքարան, թէ քաղաքին ս. Փրկիչ վանքին կալուածները կալուածատուրքի համար սկսուած են գրաւուիլ: Առաջնորդը յայտնելով թէ վանքին կալուածները ֆէրմաններով զերծ են տուրք վճարելէ՝ խնդրած է որ վերջ մը տրուի այս ոտնձգութեանց:

Հայ յեղափոխութիւնները եւ ռուս սահմանագլուխը.—Ռուս կառավարութիւնը դիմում ըրած էր Բ. Դրան ու կը պնդէր, որ Ռուսիոյ մէջ յեղափոխութիւն յարուցանել ուզող հայ յեղափոխականներ խստութիւն տեսնելնուն պէս սահմանագլուխէն անցնելով օսմ. երկիր կը մտնեն ու անկէ կը սկսին իրենց գաղտնի պրօպագանդը առաջ տանիլ: Հետեւաբար կառաջարկէր Բ. Դրան, որ այդ յեղափոխականները ռուս կառավարութեան յանձնուին: Բ. Դուռը այս մասին մանրակրկիտ քննութիւն մը կատարելով համոզում գոյացուցած է, որ ակնարկուած հայերը օսմ. հպատակներ են և ըստ օրինի օսմանեան թէզքէրէսի ունին իրենց ձեռքը, հետեւաբար անկարելի է, որ անոնք յանձնուին ռուս կառավարութեան: Իսկ եթէ Ռուսիոյ մէջ ռուս անցագիր և այլն ձեռք անցուցած են, անիկա չվերաբերիր օսմ. կառավարութեան, որ չի կրնար յանձնել զանոնք Ռուսիոյ: Օսմ. կառավարութեան այս կտրուկ մերժումը յոռի տպաւորութիւն ըրած է Ռուսիոյ վրայ: («Արևելք»)

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՑՕԳՈՒՏ «ՄՇԱԿԻ» ՖՈՆԴԻ

Ցուցակ Գանձակի նուիրատուների

Հանգանակութիւնը կատարվել է տեղական յօբելեանական մասնաժողովի ձեռքով, որի անդամներն եղել են՝ տ. տ. Ե. և Մ. Նաբաթեաններ, Ն. Խօջայեան, պ. պ. Մովսէս Եպիսկոպոսեան, Աւետիք Իսահակեան և Գր. ք. Գորգեան:

Գր. ք. Գորգեան 5 ր., Մ. Եպիսկոպոսեան 10 ր., Աբ. Իսահակեան 10 ր., բժ. Գր. Տէր-Գրիգորեան 10 ր., Հ. Իսահակեան 10 ր., Ա. Պալլեան 5 ր., Յովհ. Իսահակեան 10 ր., Ն. Մելիք-Մուրադեան 5 ր., Ի. Խօջայեան 10 ր., Ե. Եղոյեան 10 ր., Ն. Ասրիբէկեան 5 ր., Ս. Աղիզեան 3 ր., Մէք. Խօջայեան 5 ր., Նատալիա Խասբաբեան 5 ր., Ն. Գաբրիէլեան 5 ր., Արզումանեան 25 ր., Աւետիսեան և Ընկ. 10 ր., Լ. Մելիք-Մնացականեան 5 ր., Խաչ. Սահակեան 5 ր., Իվ. Մալեան 3 ր., Իվ. Աֆասեան 5 ր., Գ. Նանասեան 5 ր., բժ. Մ. Նախիջևանեան 10 ր., ՌՄ 3 ր., Աւ. Իսահակեան 5 ր., Գ. Աստուածատրեան 3 ր., Մ. Աստուածատրեան 3 ր., Տէր-Մարտիրոսեան 5 ր., Բ. Տէր-Մարտիրոսեան 3 ր., Ա. Տէր-Աւետիքեան 3 ր., Ե. Բալուղեան 5 ր., Ս. Մալեան 3 ր., Ստ. Ստեփանեան 3 ր., Մ. Մելքոնեան 3 ր., Ստ. Մելքումեան 3 ր., Լ. Լաչինեան 2 ր., Մ. Կիրակոսեան 2 ր., Ա. Տէր-Սահակեան 5 ր., Մ. Տէր-Աբրահամեան 2 ր., Ս. Բաբաջանեան 3 ր., Եղիեան 3 ր., Ա. Մնացականեան 2 ր., Մ. Յովհաննիսեան 5 ր., Какаловъ 3 ր., Ց. Լիսիկեան 5 ր., Меликъ-Степановъ 4 ր., Глечянъ 5 ր., Իլ. Մելիք-Շահնազարեան 3 ր., Մ. ք. Տէր-Յովսէփեան 5 ր., Ա. Տէր-Գէորգեան 1 ր., ՌՄ 2 ր., Մ. Մալեան 3 ր., Յովհ. Մալխասեան 2 ր., Թամրազեան 2 ր., Լ. Սահակեան 2 ր., Ա. Ազարեան 1 ր., Լ. Միրումեան 1 ր., Սաֆարեան 1 ր., Վ. Բալասանեան 3 ր., Հ. Մկրտիչեան 3 ր., տիկ. Միրզայեան 2 ր., Մ. Խօջայեանի երեխաները 1 ր. 50 կ., տիկ. Ս. Տէր-Մարտիրոսեան 5 ր., Ալ. Նանասեան 3 ր., Աննա Քանանեան 1 ր., տիկին Առաքելեան 1 ր., Ե. Նաբաթեան 10 ր., Ս. Առաքելեան 3 ր., Ե. Աղաջանովիչ Սահակեան 1 ր., Յովհաննէս Բաղալեան 3 ր., Խաչ. Ղարախանեան 10 ր., Կ. Էլչիբէկեան 5 ր., Խաչ. Ադիեան 2 ր., Մ. Գէորգեան 1 ր., Արաքս Արասխանեան 1 ր., Ս. Մարգարեան 1 ր., Ս. Ամիրխանեան 3 ր.:

Գումարն է 341 ր. 50 կ., որից դուրս գալով պօստի և այլ ծախքեր 2 ր., մնացորդ 339 ր. 10 կ. փոխադրված է Ցանձնաժողովին (տես «Մշակ» №№ 133 և 137):

—

Ցուցակ Վարշավայի նուիրատուների

«Մշակի» № 117-ում յիշված էր, թէ Մ. Ռոստոմեանը «Մշակի» ֆոնդի համար ուղարկել է մեզ 100 ր.: Այժմ յիշեալ պարոնը Վարշավայից գրում է, որ այդ գումարը հանգանակված է հետևեալ անձանց շրջանում.

Մ. Եարզուլեան 15 ր., բժ. Հայրապետեան 15 ր., Հ. Երէցփոխեան 10 ր., Յովհաննեան 10 ր., Ս. Փիրալեան 10 ր., Տելետեան 5 ր., Մուրադեան 3 ր., Քարելի 3 ր., Գալամքարեան 4 ր., Ռոստոմեան 25 ր.:

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ ՃԱՆԱՊԱՐՀՈՐԴՈՒԹԻՒՆԸ

Կաթողիկոսական Ընդունելութեան Յանձնաժողովին Հայրապետական շնորհակալութիւն յայտնելուց յետոյ յանձին ողջերթ յայտնած Ալ. Բիւզմիշեանին, Կաթողիկոսը նստեց Յանձնաժողովի վարձած արտակարգ գնացքը Թիֆլիսի կայարանում երեկ. ժամը 6-ին մօտ:

Վեհափառի հետ գնացք նստեցին Բեսարաբիայի թեմի առաջնորդ Ներսէս արքեպիսկոպոս Խուդավերդեան, Շամախու թեմի առաջնորդ Անանիա արքեպիսկոպոս, Թիֆլիսի թեմի կառավարիչ Եփրեմ եպիսկոպոս, Մեսրոպ եպ. Տէր-Մովսիսեան, Երևանի առաջնորդական փոխանորդ Խորէն եպ. Մուրադբէգեան, կաթողիկոսի դիւանապետ Բագրատ վարդապետ Վարդազարեան, սինօդի անդամ Մատթէոս վարդապետ:

Թիֆլիսի Ընդունելութեան Յանձնաժողովի կողմից Վեհափառին ուղեկցելու մեկնեցին բժշկ. Բ. Նաւասարդեան, Եր. Լալայեան և Ս. Եսայեան: Բացի դրանից յիշեալ անձերին միացան Թիֆլիսի քահանայական դասի կողմից Սարգիս աւ. քահանայ Շիրայեան և Յովհ. աւ. քահ. Մարտիրոսեան: Ուղեկիցների թւում էր նաև Ղազախի գործակալ Մարտիրոս քահ. Տէր-Յարութիւնեանը:

Կաթողիկոսական գնացքը շարժվեց երեկոյեան ուղիղ ժամը 6-ին ժողովված խուռն բազմութեան «կեցցէների» բացագանչութիւնների տակ:

Գնացքը առաջինը կանգ առաւ ճանապարհին Աշաղասարալ կայարանում: Դեռ հեռուից լսեցինք զուռնայի նուագածութիւն, իսկ շուտով նկատեցինք, որ Վեհափառին ողջունելու ժողովված են մեծ թւով մարդիկ: Գնացքը կանգ առնելուն պէս բարձրացան Շուլավէրի գործակալ Սահակ քահանան և տանուտէր Գարեգին Տէր-Յակոբեան, որ Վեհին մատուցեց աղ ու հաց: Թէ տէր-հայրը և թէ տանուտէրը դիմեցին Վեհափառին ողջոյնի խօսքերով: Այնուհետև Ներսիսեան դպրոցի V դասատան որբ աշակերտ Տէր-Յակոբեան կարդաց գրաւոր ուղերձ Կաթողիկոսին նուիրված: Մի գեղեցիկ ճառ արտասանեց նաև «Լալուարի որսի» հեղինակ տեղական ուսուցիչ Վահան Միրաքեանը:

Վեհափառը, ճաշակելով աղ ու հացը, շնորհակալութիւն յայտնեց ողջունողներին. շեշտեց շուլավէրցիների վաղեմի ազգասիրութիւնը, կրօնասիրութիւնը և աջողութիւն ցանկացաւ ամենքին:

Փոքր անց՝ ներկայացան տեղական պրիստաւ Լազրեվ և պարսից մի պաշտօնեայ: Ապա սալօն-վագօն թողնվեց հաւաքված բազմութիւնը՝ Վեհափառի աջն առնելու:

15 րոպէ կանգ առնելուց յետոյ, գնացքը առաջ շարժվեց, մինչ շուլավէրցիք զուռնայի նուագածութեամբ ու հրախաղերով իրանց հայեացքը չէին հեռացնում Էջմիածնի Գահակալից, որ կանգնած պատուհանի մօտ՝ օրհնում էր չորս կողմը: «Կեցցէների» վերջին հնչիւնները հեռահետէ անլսելի դարձան գնացքի սլանալուց:

Երկրորդ տեղը, ուր կանգ առաւ Վեհափառի գնացքը 5 րոպէով, այդ Սադախլօ կայարանն էր, ուր հաւաքված հայերը և թուրքերը կարողացան ողջունել Կաթողիկոսին: Այստեղ Դամիա գիւղի հայ հասարակութիւնից խնդրագիր ներկայացվեց իրանց համար հովիւ նշանակելու մասին:

Ամբողջ ճանապարհորդութեան ժամանակ և մանաւորապէս իր մայրենի Թիֆլիս քաղաքի շքեղ ու սրտագին ընդունելութեան տպաւորութեան ներքոյ՝ Վեհափառը գտնվում էր գոհ տրամադրութեան մէջ. ուրախ ու աշխոյժ էին նաև շքախմբի անձինք, որոնք նստած խումբ-խումբ խօսում էին առաջիկայ հերթական անելիքների մասին:

Թիֆլիսի Յանձնաժողովի դրած պաշարից սեղան բացվեց, որի շուրջ բոլորածները երկար մտքերի փոխանակութիւն ունեցան այն գործունէութեան մասին, որ սպասում է նորընտիր Կաթողիկոսին և Էջմիածնի միաբանութեան:

Ժամը 9-ից անց մեր գնացքը հասաւ Ալաւերդի կայարանը: Այստեղ Վեհափառին ներկայացաւ Միքայէլ Արամեանը իր ընտանիքի անդամների հետ: Վեհափառը օրհնեց բոլորին, ինչպէս նաև դուրսը կանգնածներին, որոնք բացագանչում էին՝ «Կեցցէ Վեհափառը»: Արամեանի ընտանիքը Վեհին մատուցեց մի ծաղկեփունջ:

Աւելի շքեղ ընդունելութիւն եղաւ Սանահին կայարանում: Չը նայած գիշերվայ ժամանակին, կայարանում ժողովվել էին բազմաթիւ գիւղացիներ Լօռու շրջանի հայաբնակ գիւղերից, իւրաքանչիւրը իր քահանայի առաջնորդութեամբ, որոնց մէկ-մէկ Վեհին ներկայացրեց Լօռու գործակալը:

Վեհափառը օրհնեց ներկայացողներին:

Սանահին կայարանում Թիֆլիսի Ընդունելութեան Յանձնաժողովի անդամները—բժ. Նաւասարդեան, Լալայեան և Եսայեան—ստանալով Վեհափառի օրհնութիւնը հրաժեշտ տուին գնացողներին՝ Թիֆլիս վերադառնալու պատճառով:

Վեհափառը մի անգամ ևս իր ջերմ շնորհակալութիւնը յայտնեց Թիֆլիսի հասարակութեանը յանձին Ընդուն. Յանձնաժողովի:

Փոքր ինչ անց՝ Վեհափառի գնացքը շարժվեց դէպի Ղարաքիլիսա, իսկ այնտեղից Ալէքսանդրօպօլ, ուր տեղի կունենայ առանձին ընդունելութիւն: Ե.

—

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը այսօր երեկոյեան դէմ հասնում է Էջմիածին:

—

Կաթողիկոսական օծման արիթով, որ տեղի կունենայ յուլիսի 1-ին, Թիֆլիսից մեկնում են մի քանի պատգամաւորութիւններ հայազգի հաստատութիւնների կողմից:

—

Միւռօնօրհնութեան հանդէսը Էջմիածնում որոշված է կայացնել սեպտեմբերի 30-ին:

—

Վեհափառի Թիֆլիսում եղած միջոցին, Նորին Սրբութեան կողմից, ինչպէս սովորաբար ընդունված է, արծաթեայ ընծաներ բաժանվեցին զանազան ծառայող պաշտօնեաների:

ԱՐՄԱՒԻՐՑԻ ՀԱՅ ՈՒՍԱՆՈՂՈՒԹԵԱՆ ՈՒՂԵՐՁԸ ՎԵՀԻՆ

Վեհ. Հայրապետը Արմաւիր գտնված միջոցին այդ տեղացի հայ ուսանողները հետևեալ ուղերձն են մատուցել Նորին Սրբութեան.

«Վեհափառ Տէր և Սրբազնասուրբ Հայրապետ. Մենք ուսանողներս որդիական խորին ակնածութեամբ ի դէմս Ձեր ողջունում ենք ժողովրդի ընտրեալին: Ձեր Վեհափառութեանն է վիճակված մեր ժողովրդի բազմապիսի կարիքների մատակարարումը և նրա իրաւանց ու շահերի պահպանութեան դժուարին և ծանր խնդրի լուծումը:

[illegible]

ՓՈՔՐԻԿ ՆՇԱՏԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Յովնանեան դպրոցի հոգաբարձութեան ընտրութեան շուրջը շատ նիզակներ ճօճեցին և ջարդվեցին, սակայն մինչև հիմա էլ մեզ՝ սովորական ընթերցողներիս և հասարակութեան համար պարզ չէ, թէ յանուն ինչ սկզբունքների ու գաղափարների է մղվում այդ տաք կռիւը:

Փորձենք պարզել և ամենիս հասկանալի կերպով քննենք խնդիրը:

Նախ նկատենք, որ «Հորիզոնը» գովելի եռանդով և աչալրջութեամբ յիշեցրեց, որ ժամանակ է նշանակել Յովնանեան դպրոցի հոգաբարձութեան ընտրութիւնը, մանաւանդ որ նմանօրինակ ընտրութիւնները առհասարակ պէտք է կայանան նախ քան ուսուցչական խումբ կազմակերպել-հրաւիրելը:

Միևնոյն դրութեան մէջ է նաև մեր ամենայայտնի դպրոցներից մէկը — Ներսիսեան դպրոցը: Այնտեղի հոգաբարձութեան ժամանակամիջը ևս լրանում է Յովնանեան դպրոցի հոգաբարձութեան հետ: Ապա ինչպէս պատահեց, որ «Հորիզոնը» կուրծք է ծեծում Յովնանեանի համար, իսկ Ներսիսեանի համար ձկան նման լռում է...

Գուցէ «Հորիզոնը» մեզ հետ համաձայնվի, որ այդ բոլորը նրա համար էր, որ Ներսիսեանում թագաւորում են իրանց տղերքը, ուստի և կարիք չը կայ անհանգստանալու, իսկ Յովնանեանում իրանց տղերքը չեն... ուստի պէտք է կուրծք ծեծել:

Անցնենք գործին:

Յովնանեան դպրոցի հոգաբարձութեան վրայ, մեր կարծիքով, ծանրանում է դպրոցի մանկավարժական մասը և ֆինանսականը: Ուրեմն քննենք իւրեւի դրութիւնը այս երկու կողմից ևս:

Ներկայ հոգաբարձութեան օրով հրաւիրված է հայերիս մէջ յայտնի մանկավարժ-ուսուցիչ պ. Ստեփան Մալխասեանցը և որի տեսչութեան օրով գոնէ մեզ չէ պատահել լսել կամ կարդալ անբաւականութիւն նրա գործելակերպի դէմ, և դպրոցը խաղաղ առաջադիմել է, դպրոցում թագաւորել է կարգ ու կանոն, խաղաղութիւն, և նա՝ տեսուչը վայելել է միայն սէր ու յարգանք սանուհիների կողմից:

Գոնէ հակառակորդներն անգամ լուրջ կերպով չեն քննադատում մանկավարժական մասը, այլ վէճը չէ անցնում խմբծանքներից հեռու, ինչպէս օրինակ գրադարանում իբր գրքեր կորչելու խնդիրը, որի առիթով ցմահ հոգաբարձու Ն. Անանեանի նամակին Ստ. Մալխասեանցի պատասխանից յետոյ, մենք ենք ամաչում Անանեանի փոխարէն, այդքան թեթևամտօրէն հրապարակ գալու համար...

Այստեղ աւելորդ չենք համարում յիշատակել, որ «Հորիզոնի» նման մտածողները սրանից հինգ տարի առաջ չամաչեցին դըպրոցի ղեկավարութիւնից հեռացնելու Լևոն Սարգսեանի նման փորձված մանկավարժին, որը ահաւասիկ հինգ տարի է վարում է Ալէքսանդրօպոլի միջնակարգ առևտրական դպրոցի տեսչի պատասխանատու պաշտօնը, որի գործունէութիւնը մշտական կօնտրօլի տակ է հասարակութեան և բարձր առեանների կողմից և հաւանութեան արժանացած:

Սրանով ուզում էի պարզել ամենքի համար, որ «Հորիզոնին» և նրա պէս մտածողներին հետաքրքրական չէ տեսչի կամ ուսուցչի պատրաստականութիւնը և օգտակարութիւնը, այլ նրանց այս կամ այն կուսակցութեան պատկանելու խնդիրն է հետաքրքրում:

Այսպիսով ուրեմն հոգաբարձութիւնը մանկավարժական մասում իբրև պատասխանատու մարմին կանգնած է եղել արժանի բարձրութեան վրայ:

Ֆինանսական մասը, կարծում ենք «Հորիզոնը» ևս համաձայն է, որ հոգաբարձութիւնը տարել է շատ աչալրջութեամբ և հեռատեսութեամբ. կալուածքների եկամուտը աւելացել է, թոշակները աւելացել, դըպրոցը պարտքեր չունի, իսկ ուսուցիչները ստանալիս են եղել գոհացուցիչ դասագին, այլ և սահմանել է թոշակարկղ:

Թւում է, թէ պէտք է գոհ լինել ուրեմն այսպիսի գործունէութիւնից: Բայց չէ, այստեղ ևս «Հորիզոնը» գտել է դժգոհ տարրեր, ինչպէս օրինակ նախկին կառավարիչ Միք. Անանեանը, որը, ինչպէս երևում է «Հորիզոնում» տպած իր նամակից, դժգոհ է հոգաբարձութիւնից նրա համար, որ այդ մարդիկ քաջութիւն են ունեցել դպրոցապատկան տարեկան 1200 ր. խնայել և չը տալ իրան Մ. Անանեանին՝ թէկուզ Անանեանների տոհմից, սակայն իր կրած օրական մի ժամ աշխատանքի համար շատ թանգ այդ վարձը:

Ի միջի այլոց ասենք, որ նոյն պարոնի նամակից իմանում ենք, որ «ցմահ հոգաբարձու Ն. Անանեանը» խռովել է հոգաբարձութեան հետ հէնց իր եղբօր պաշտօնից արձակելու առիթով: Սա մի խոստովանութիւն է գնահատելու արժանի առհասարակ հոգաբարձու Ն. Անանեանի գրութիւնները և բոլոր բողոքները...

Ակամայից այստեղ պիտի համեմատենք Յովնանեան և Ներսիսեան դպրոցների հոգաբարձութիւնների գործունէութիւնները:

Յովնանեանում տարէ-տարի գործը մեծանում, բիւջէն հաւասարւում և ոչ մի պարտք չը կայ, մինչդեռ Ներսիսեան դըպրոցում այս վերջին 5—6 ամսակում, երբ ամբողջ դպրոցական գործը վարում էին «Հորիզոնից» սիրած ու յարգված մարդիկ, գոյացել էր 100—150,000 րուբլու մի մեծ բաց—այսինքն դպրոցական մանր գումարից ծախսված այդպիսի մի ահռելի գումար և որի լրացնելու մասին երևի պէտք է շատ հնգամեակներ աշխատեն աւելի հեռատես և խելօք մարդիկ:

Ահաւասիկ այդպիսի անշնորհք և անհեռատես մարդկանց են կամենում հօրիզոնականները յանձնել նաև Յովնանեան դպրոցի ղեկը, և երևի մի օր այդպէս էլ կը լինի, և մենք ականատես կը լինենք նոյն կործանիչ հետևանքներին, ինչ նկատվում է Ներսիսեան դպրոցում իր 100—150,000 ր. դրամագլխից ծախսված բացով...

Այսպիսով արդէն պարզ է, որ ներկայ հոգաբարձութիւնը բարեխիղճ կերպով վարել է Յովնանեան դպրոցի թէ մանկավարժական և թէ ֆինանսական մասը, որով արժանի է հասարակութեան կողմից միմիայն և միմիայն շնորհակալութեան, և եթէ «Հորիզոնը» և նման մտածողները կաշուից դուրս են գալիս իրանց կողմնակիցներին ընտրել տալու, դա միայն իրանց տղերանց համար տաքուկ տեղեր և փափուկ պաշտօններ ստեղծելու ագահ ախորժակներն են, աւելի ոչինչ...

Մէջտեղ ոչ սկզբունք կայ և ոչ էլ որոշ գաղափար, այլ միմիայն չաղ պաշտօնների խնդիր, որի համար «Հորիզոնը» առհասարակ կանգ չէ առնում ոչ մի միջոցի առաջ...

Շիրին

ՀՈԿՏ. 13-Ի ՏՕՆԱԽՄԲՈՒԹԻՒՆԸ ԷՋՄԻԱԾՆՈՒՄ

Այս տարվայ դեռ սկզբում Գէորգեան ճեմարանի մանկավարժական խորհրդի հերթական խնդիրների շարքում դրված է եղել հայկական տպագրութեան դարաւոր յօբելեանը տօնելու հարցը: Ճեմարանի մանկավարժական խորհրդի փետրվարի 21-ի նիստը իր խորհրդակցութեան նիւթ է դարձնում այդ կարևոր հարցը և միաձայնութեամբ ցանկալի համարում, որ Էջմիածինը նախաձեռնող հանդիսանայ այդ մեծ յօբելեանի կատարման գործում: Ցանկալի է համարվում այլ և այն, որ տառերի գիւտի 1500-ամեակն ևս տօնվի տպագրութեան 400-ամեակի հետ, քանի որ այդպիսի նշանաւոր յօբելեանն անկարելի եղաւ կատարել մի քանի տարի առաջ՝ մեր կեանքի աննպաստ պայմանների պատճառով: Խօսվում է նաև այն մասին, որ այդ համազգային մեծ տօնը կատարվի առաջիկայ հոկտեմբերի 13-ին, ս. Թարգմանչաց օրը: Խնդրի մշակումն ու մանրամասնութիւնները մնում են առ ժամանակ:

Այնուհետև մանկավարժական խորհուրդը իր ապրիլի 5-ի նիստում անհրաժեշտ է համարում ընտրել մի յանձնաժողով 400-ամեակի առիթով եղած և լինելիք նպատակայարմար և ցանկալի առաջարկութիւնները ձևակերպելու և խմբագրելու: Յանձնաժողովը (պ. պ. Աբեղեան, Կանայեան, Տօշեան, Աբրահամեան, Ալթունեան) ապրիլի 10-ին իր զեկուցումը ներկայացնում է մանկավարժական ժողովին, որը վաւերացնում է հետևեալ կէտերը.

ա) Հիմնել ընդհանուր դպրոցական ֆոնդ, որի նպատակը պէտք է լինի տարածել, բազմացնել դպրոցները մեր աշխարհի ամենախուլ անկիւնները և գրագիտութեանն ու ուսմանը մասնակից դարձնել ըստ կարելւոյն բոլոր հայերին, որով միանգամայն լիակատար հնարաւորութիւն կը ստանայ ազգի անհամեմատ աւելի մեծ տոկոսը տպագրութեան գիւտի բարիքներից օգտվել: Խորհուրդը միաձայն գալիս է այն եզրակացութեան, որ անհրաժեշտ է այդ ֆոնդի հիմնելը և հնարաւոր: Իսկ ֆոնդի կազմակերպութեան խնդիրը թողնվում է յետագայ խորհրդակցութեան:

բ) Հիմնել Էջմիածնում համազգային մատենադարան, ուր պիտի կենտրօնանան հայերէն բոլոր ձեռագրերն ու տպագրված գրքերը, այլ և հայագիտութեան վերաբերեալ բոլոր հայ և օտար աշխատութիւնները: Այդ առաջարկութեան կից խորհուրդը ցանկալի է համարում, որ Էջմիածինը հայկական տպագրութեան առիթով սկիզբ դնէ և ապահովէ անտիպ ձեռագրերի և բնագիրների կանոնաւոր, պարբերական հրատարակութիւնը:

գ) Առաջարկվում է 400-ամեակի առիթով Էջմիածնում ունենալ մի գիտական օրգան կամ «Մատթէոս Բ. կաթողիկոսի» ֆօնդով, կամ «Արարատի» հրատարակութեան յատկացված ծախսով և կամ այլ գումարով:

Թէ յանձնաժողովի և թէ մանկավարժական խորհրդի այլ անդամների կողմից եղել են և ուրիշ առաջարկներ, որոնք սակայն զանազան նկատումներով չեն ընդունվել:

Այնուհետև ճեմարանի տեսուչ Բագրատ վարդապետը մանկավարժական խորհրդի արձանագրութիւնը և յանձնաժողովի զեկուցումը ներկայացնում է Նորին Վեհափառութեան ի տնօրէնութիւն:

Նորին Վեհափառութիւնը ապրիլի 25-ին կօնդակով կարգում է յօբելեանական յանձնաժողով (անդամները՝ Մեսրոպ եպիսկոպոս, Բագրատ, Մատթէոս, Գարեգին, Բաբգէն և Ներսէս վարդապետներ, դպիր Գալուստ Տէր-Մկրտչեան, ճեմարանի ուսուցիչներ պ. պ. Աբեղեան, Կանայեան, Ալթունեան, Աբրահամեան և Էդիլեան) և յանձնարարում շուտով ժողով գումարել հայկական տպագրութեան 400-ամեայ յօբելեանի գործը կազմակերպելու և Էջմիածնի մասնակցութեան մանրամասն ծրագիրը մշակելու: Միևնոյն ժամանակ հայրապետական դիւանի կողմից յօբելեանական յանձնաժողովի ուշադրութեանն է յանձնվում ճեմարանի մանկավարժական խորհրդի այդ առիթով կատարած ամբողջ գործի պատճէնը:

Յօբելեանական յանձնաժողովն այնուհետև իր երեք նիստերում (ապրիլի 28-ին, մայիսի 1-ին և 3-ին) հայր Գալուստ Տէր-Մկրտչեանի նախագահութեամբ մանրամասն խորհրդակցութեան է ենթարկում ճեմարանի կատարած աշխատանքը, նորից վերամշակում է և իր խորհրդակցութեան արդիւնքը ներկայացնում Վեհափառ Կաթողիկոսին ի հաստատութիւն: Ահա յօբելեանական յանձնաժողովի որոշումները.

1) Յօբ. յանձնաժողովը միաձայն ցանկութիւն է յայտնում միացնել հայկական տպագրութեան 400-ամեայ տօնը Մեսրոպեան գրերի գիւտի 1500-ամեակի հետ, քանի որ այս մեծ տօնի յօբելեանը կարելի չեղաւ մի քանի տարի առաջ կատարել, մանաւանդ որ գիտական տեսակէտից հաւանական է, որ Մեսրոպեան գրերի գիւտը 412-ից առաջ եղած չը լինէր, ինչպէս և դրանից ոչ շատ յետոյ:

2) Հանդիսի ժամանակի մասին որոշվեց խնդրել Վեհափառ Կաթողիկոսին հանդիսի տօնակատարութիւնը նշանակել առաջիկայ աշնանը ս. Թարգմանչաց և կամ մի այլ օր, կօնդակով յայտարարել և առաջարկել այդ տօնը ազգովին կատարելու հայութեան բոլոր մասերում, տօնելով եկեղեցիներում, դպրոցներում և բոլոր ազգային հաստատութիւնների մէջ:

3) Յօբ. յանձնաժողովը միաձայն հաւանութիւն տուեց Գէորգեան ճեմարանի մանկավարժական ժողովի առաջարկութեան առաջին կէտին—հիմնել եկեղեցական-ծխական մի ընդհանուր, համազգային ֆօնդ, որը բաժանված պէտք է լինի հայութեան բոլոր մասերի մէջ, Կովկասի բաժինը կենտրօնացած լինելով Էջմիածնում, միւսները՝ համապատասխան վայրերում:

4) Միաձայն՝ անցնում է հայագիտական մատենադարանի կազմելու խնդիրը: Մատենադարանի մէջ պէտք է ամփոփվին բոլոր հայերէն գրքերը, հայագիտութեան վերաբերեալ բոլոր հայերէն և օտար աշխատութիւնները:

5) Նոյնպէս միաձայնութեամբ անցաւ այն ցանկութիւնը, որի համաձայն Էջմիածինը պէտք է կանոնաւոր հիմքերի վրայ դնի ձեռագրերի հետզհետէ հրատարակութիւնը:

6) Հայկական տպագրութեան 400-ամեակի առիթով Էջմիածինը սկիզբ է դնում մի գիտական պարբերական հրատարակութեան, որի առաջին համարը նուիրված պէտք է լինի տօնին և լոյս պէտք է տեսնի մինչև աշունը, մինչև տօնակատարութիւնը, որպէս մի ինքնուրոյն ժողովածու, գիտական օրգանը թէ իր տօնական համարով և թէ ընդհանրապէս լինելու է հայագիտական բովանդակութեամբ՝ լայն մտքով: Յատկապէս առաջին համարի հրատարակութեան և խմբագրութեան գործը կազմակերպելու համար ժողովը յարմար համարեց իր միջից ընտրել մի յատուկ մասնաժողով (հայր Գալուստ Տէր-Մկրտչեան, հայր Գարեգին վարդապետ, պ. պ. Կանայեան, Աբեղեան, Աբրահամեան):

7) Տօնի բարձր նշանակութիւնը ընդհանրացնելու և ժողովրդականացնելու համար յօբելեանական յանձնաժողովը որոշեց հրատարակել մի հանրամատչելի, ժողովրդականացրած լեզուով և բովանդակութեամբ բրօշիւր, որը պարզելու և լուսաբանելու է երկու մեծ տօների նշանակութիւնն ու կապը: Բրօշիւրը լինելու է ոչ աւել մի տպագրական թերթից, որը կունենայ 64 փոքրադիր երես: Բրօշիւրի համար նշանակել

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՀԱՅՈՑ ՄԻԱՑԵԱԼ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆԸ *)

—o—

ՆԵՐԿԱՆ

Հիմնական կանոնագիրը.—Նախընթաց յօդուածներովս ջանացի ուրուագիծ մը տալ Միացեալի արդի ձեռնարկներուն ու կրթական ուղղութեան. այժմ կուզէի ամփոփ կերպով ներկայացնել նաև Ընկերութեան նպատակն ու ծրագիրը: Երբ Միացեալը վերակազմուեցաւ 1908-ին, բնական է թէ չէր կրնար առաջնորդուիլ այն կանոնագրութեամբ, որ պատրաստուած էր ասկէ երեսուն տարի առաջ. հանգամանքներն ու ըմբռնումները փոխուած էին. ուստի յանձնախումբի մը ձեռքով նոր կանոնագրութիւն մը պատրաստուեցաւ և ընդունուեցաւ հիմնադիր ժողովի կողմէն: Սակայն կարճ շրջանի փորձառութենէ յետոյ տեսնուեցաւ, որ աւելի մշակուած և աւելի նպատակայարմար ծրագրի մը պէտք կար:

Երկար խորհրդակցութիւններէ յետոյ Ընկերութեան վարչութիւնը ինծի յանձնեց նոր հիմնական կանոնագրի մը պատրաստութիւնը, և անցեալ ամառը հիմնադիր ժողովի հինգ յաջորդական նիստերու մէջ զայն վիճաբանութեան ենթարկելէ յետոյ՝ ընդունուեցաւ: Ազգային կեդրոնական վարչութեան խառն ժողովը յետ քննութեան իր որոշումով և պատրիարքական կոնդակով վաւերացուց այս նոր ծրագիրը, որ հիմա գործադրութեան մէջ է: Ընկերութեան նպատակին ու կազմին մասին գաղափար մը տալու համար հոս առաջ կը բերենք հիմնական կանոնագրէն քաղուած քանի մը յօդուածներ:

—

Նպատակ

Յօդ. 1.—Ընկերութեան նպատակն է Թիւրքիոյ հայաբնակ գաւառաց մէջ կրթութիւն տարածել:

Յօդ. 2.—Ընկերութիւնը ազգային իշխանութեանց վերաբերեալ գործերու չի միջամտեր, ազգային կամ քաղաքական ոչ մի կուսակցութեան չի վերաբերիր և իր նպատակէն դուրս ոևէ խնդրով չի զբաղիր:

Յօդ. 3.—Ընկերութեան կեդրոնատեղին է Կ. Պոլիս և տարեգլուխն է սեպտեմբեր 1-ը:

Յօդ. 4.—Ընկերութիւնը իր նպատակը կը գործադրէ հետևեալ կերպով, իր միջոցներուն ներած չափովը:

ա) Նախակրթարաններ բանալով և վարելով.

բ) Կրթական, գիւղատնտեսական և արհեստական ծրագիրներ պատրաստելով.

գ) Վարժապետանոցներ և վարժուհիանոցներ բանալով ու վարելով.

դ) Գիւղատնտեսական և արհեստագիտական դասընթացքներ ու վարժարաններ բանալով ու վարելով.

ե) Դրենական օժանդակութեամբ ազգային նախակրթարաններուն օգնելով.

զ) Ժողովուրդին համար գիշերային դասեր, հրապարակային դասախօսութիւններ և ընթերցարաններ հաստատելով.

է) Դասագիրքեր տպելով և գիւղատնտեսական, մանկավարժական, առողջապահական ու արհեստագիտական պարբերական հրատարակութիւններ ընելով.

ը) Դպրոցական գրավաճառանոցներ բանալով:

Յօդ. 5.—Ընկերութիւնը կրնայ բարերարներու անունով և հաշւոյն հաստատութիւններ բանալ, որոնք ենթակայ պիտի ըլլան Ընկերութեան կանոնագրի ու ծրագրի տրամադրութեանց:

Կազմութիւն

Յօդ. 8.—Ընկերութիւնը կը կազմուի բաժանորդ անդամներէ և կունենայ հիմնադիր ժողով մը, տնօրէն ժողով մը և մասնաճիւղեր:

Յօդ. 9.—Ամէն հայ, որ ազգային կամ քաղաքային դատապարտութիւն մը չէ կրած, կրնայ անդամ ըլլալ Ընկերութեան ընդունելով ներկայ կանոնագրի տրամադրութիւններն ու վճարելով իբրև մուտքի տուրք առնուազն 20 դահեկան և իբրև ամսաբաժին առնուազն 5 դահեկան արծաթ:

Յօդ. 10.—Ամէն անոնք, որ ամսականը 5 ղրուշէն նուազ կը վճարեն, կը կոչուին նուիրատու:

Յօդ. 11.—Ամէն անդամ, որ վեց ամիս չէ վճարած իր ամսական բաժինը, կը զրկուի իր անդամակցութեան իրաւունքներէն:

Յօդ. 12.—Անդամներու իրաւունքներն են.

ա) Հիմնադիր ժողովի ընտրութեան քուէարկութեանը մասնակցիլ, պայմանաւ որ 6 ամիս անդամակցած ըլլան Ընկերութեանս և վճարած վեցամսեայ բաժնեգինը ու մուտքի տուրքը.

բ) Ընտրելի ըլլալ հիմնադիր ժողովի անդամակցութեան՝ պայմանաւ որ մայրաքաղաքս բնակին.

գ) Պահանջել և ստանալ տարեկան տեղեկագիրն ու հաշիւը և գրաւոր կարծիք յայտնել:

Յօդ. 13.—Պատուոյ անդամ պիտի հռչակուի Ընկերութեան բարոյական մեծ ծառայութիւն մը մատուցանող կամ առնուազն 50 ոսկւոյ միանուագ նուիրատուութիւն մը ընող անձը: Իսկ բարերար անդամ՝ պիտի հռչակուի այն անձը, որ բարոյական նշանակելի աջակցութիւն մը կամ առնուազն 500 ոսկւոյ գումար մը կը նուիրէ միանուագ:

Հիմնադիր ժողով

Յօդ. 14.—Հիմնադիր ժողովը Ընկերութեան օրէնսդիր ու համարատու մարմինն է և կը բաղկանայ 48 անդամներէ:

Յօդ. 15.—Հիմնադիր ժողովի շրջանը 8 տարի է և երկու տարին անգամ մը անոր $1/4$-ը վիճակով կը դադրի՝ մինչև որ ամբողջովին նորոգուած ըլլայ: Անկէց վերջը $1/4$-ի դադարումը տեղի կունենայ ընտրութեան կարգով: Դադարեալ անդամները վերընտրելի են:

Յօդ. 28.—Հիմնադիր ժողովը կը զբաղի Ընկերութեան վերաբերեալ բոլոր խնդիրներով և գլխաւորաբար՝

ա) Կընտրէ տնօրէն ժողովը:

բ) Կը քուէարկէ տարեկան ելմտացոյցը:

գ) Կը վաւերացնէ տարեկան հաշիւները:

դ) Կը քննէ և կը վաւերացնէ տարեկան տեղեկագրերը:

ե) Կը վաւերացնէ կրթական ծրագիրները:

զ) Տնօրէն ժողովին առաջարկներն ու բացատրութիւնները լսելէ յետոյ՝ կորոշէ նոր վարժարաններու բացումը և հիներուն ալ փակումը, եթէ հարկ տեսնէ: Իսկ բիւջէն ապահովուած ոևէ դպրոցի բացումը տնօրէն ժողովը կրնայ կատարել իր պատասխանատուութեան ներքև, հիմնադիր ժողովի յաջորդ նիստին վաւերացնել տալու պայմանով:

Տնօրէն ժողով

Յօդ. 29.—Ընկերութեան նպատակին գործադրութիւնն ու գործերուն վարչութիւնը կը յանձնուի եօթն անդամներէ բաղկացած տնօրէն ժողովի մը, զոր հիմնադիր ժողովը կընտրէ իր անդամներուն մէջէն կամ դուրսէն:

Յօդ. 30.—Տնօրէն ժողովի պաշտօնավարութիւնը երեք տարի է: Անդամները վերընտրելի են:

Յօդ. 32.—Տնօրէն ժողովի մէն մի անդամ պատասխանատու է թէ տնօրէն ժողովին և թէ հիմնադիր ժողովին: Տնօրէն ժողովը հաւաքաբար ալ պատասխանատու է հիմնադիր ժողովին:

Յօդ. 38.—Տնօրէն ժողովի գանձապետը ապահով դրամատան մը կը յանձնէ իր քով հաւաքուած դրամը, երբ 200 ոսկին անցնի:

Յօդ. 39.—Ընկերութեան ընդհանուր հասոյթներու 5%-ը ապահով դրամատան մը մէջ պահեստի կը դրուի:

Յօդ. 40.—Տնօրէն ժողովը ապահով դրամատան մը մէջ կը պահէ իբր անձեռնմխելի դրամագլուխ՝ հետևեալ հասոյթները.

ա) Այդ նպատակաւ եղած նուիրատուութիւններն ու կտակները:

բ) Մուտքի տուրքերը:

գ) Պատուոյ ու բարերար անդամներու նուիրատուութիւններէն անոնք, որոնք անձեռնմխելիութեան հակառակ պայման չեն պարունակեր:

Յօդ. 41.—Տնօրէն ժողովը ամէն տարեշրջանի վերջ իր պաշտօնավարութեան համարատուութիւնը կընէ հիմնադիր ժողովին յատուկ տեղեկագրով մը, որ պիտի պարունակէ.

ա) Ընկերութեան ընդհ. ելևմուտքը մանրամասնօրէն:

բ) Մասնաճիւղերուն ու անոնց անդամներուն անունները:

գ) Բացուած դպրոցներն, անոնց պաշտօնեաներուն ու աշակերտներուն թիւը, ուսուցման առարկաներն ու վճարուած թոշակները:

դ) Պահեստի գումարն և անձեռնմխելի դրամագլխին քանակութիւնը:

ե) Իւրաքանչիւր նուէրի կամ նպաստի տեսակն ու քանակութիւնը:

զ) Կեդրոնական ծախքերն ու կարասիները:

է) Վիճակագրական տեղեկութիւններ:

ը) Դասագիրքերու տպագրութեան և այլ գործառնութեանց հաշիւը:

թ) Տեսչութեանց տեղեկագրերը, և ազգային ու օտար մարմիններու հետ փոխանակուած թղթակցութիւններէն յարմար դատուածները:

Երբ հիմնադիր ժողովը այս ամէնը վաւերացնէ, տեղեկագիրը կը տպուի ու կը հրատարակուի:

Յօդ. 42.—Տնօրէն ժողովը պարտի մամուլի միջոցաւ հրատարակել տարեկան հաշիւներուն ամփոփումը:

Դադարում

Յօդ. 51.—Եթէ երբեք Ընկերութիւնը ոևէ պատճառաւ դադարման ենթարկուի, ազգային կեդրոնական վարչութիւնը տէր կը կանգնի յանուն ազգին Ընկերութեան բոլոր ընչից ու ստացուածոց և կը յատկացնէ զայնս հայաբնակ գաւառաց կրթութեան գործին:

—

Միացեալի հասոյթները.—Միացեալ Ընկերութեան գլխաւոր եկամուտի աղբիւրը իր անդամավճարներն են և տարեկան պարահանդէսը: Թիւրքահայ և ռուսահայ ազգային ընկերութեանց մէջ եկամուտի տեսակէտով մեծ աչքի իյնալիք տարբերութիւն մը կը տեսնեմ:

Այստեղ Կովկասի մէջ խոշոր նուիրատուութիւնները և կտակները շատ սովորական են և ընկերութիւններու նիւթական աղբիւրները գլխաւորաբար ատոնցմէ են, մինչ Թիւրքիոյ մէջ աւելի մեծ թիւով ազգայիններ կանդամակցին և բաժանորդագրութիւնը աւելի տարածուած է հասարակութեան ամէն խաւերու մէջ: Միացեալի միայն Կ. Պոլսի մասնաճիւղի տարեկան անդամավճարէն կը գոյանայ 700 օսմ. ոսկի, իսկ տարեկան պարահանդէսէն սովորաբար աւելի քան 2000 ոսկի: Միացեալ Ընկերութեանց դպրոցներու եռամեայ համեմատական աճումը հետևեալն է իր տարեկան

*) Տես «Մշակ» №№ 132, 133, 134, 135 և 136.

50 րուբլի մրցանակ. մրցանակի մասին յայտարարել հասարակութեանը և տերմին նշանակել մինչև յունիսի վերջը։

Յոբելեանական յանձնաժողովի այդ որոշումները արձանագրութեամբ և յայտարարութեամբ մատուցանվում է Նորին Վեհափառութեան ի բարեհայեցողութիւն։

Այնուհետև Վեհափառ Կաթողիկոսը մայիսի 7-ի գրութեամբ բարեհաճում է հաստատել յոբելեանական յանձնաժողովի այդ որոշումները (բացի 4-րդ կէտից, իսկ 6-րդ կէտի միայն մի մասը, այն է՝ տօնի առիթով գիտական մի ժողովածու հրատարակել, իսկ ինչ վերաբերում է գիտական օրգանի խնդրին, այդ հարցը առ այժմ անկախ է մնում) և պատուիրում ում հարկաւոր է՝ գրել այդ մասին կոնդակներ յանձնաժողովի և բոլոր առաջնորդների անունով, իսկ դպրոցական ֆօնդի ժողովարարութեան համար՝ Կովկասի Փոխարքայից թոյլտւութիւն ստանալուց յետոյ։

(«Արարատ»)

ԿՐԹԱԿԱՆ ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ԳՈՐԾԸ ՇՈՒՇՈՒՄ ԵՒ ԱՊԱԳԱՅԻ ՅՈՅՍԵՐԸ

Եթէ մենք մի թռուցիկ ակնարկ ձգենք մեր հասարակական հիմնարկութիւնների անցեալ և ներկայ վիճակի վրա, կը նկատենք ի թիւս այլ կործանարար պայմանների՝ միաժամանակ մի այլ աչքի ընկնող հանգամանք. այդ այն է, որ մեր ազգային հիմնարկութիւնները եղել են և կան ներկայումս տնտեսականից անբարենպաստ պայմանների, աննախանձելի դրութեան մէջ։ Կարծէք, անողոք ճակատագրի մի իրականացումն է եղել այս հանգամանքը, մի հանգամանքը, որ եկել է խանգարելու մեր հասարակական հիմնարկութիւնների թէ ներքին կեանքի ներդաշնակութիւնն ու խաղաղ զարգացումը և թէ ազգային կեանքի առաջխաղացութիւնը։

Այսու հանդերձ՝ նկատելու է, որ մեր մէջ ժողովրդական հոգու խորը հիմնաւորումն չը կայ, ընդհանուր գիտակցական աշխատանքի բացակայութիւն է զգացվում։ Սօցիալական կեանքի պայմանները այնպէս են դասաւորված, որ ժողովուրդը, մասսան անտարբեր է դէպի հանրօգուտ և ընդհանրապէս կրթական գործը։ Բացակայում է ընդարմացած, բայց և պահանջների ու կարիքների ծով ներկայացնող ժողովրդի մէջ սէր, հոսանք դէպի հասարակական հիմնարկութիւնները, դէպի կեանքի էական ու հիմնական գործօնները։ Այսպիսով հայկական իրականութեան մէջ եղած հիմնարկութիւնները հիմնված են մեծ մասամբ մասնաւոր ձեռներէցութեամբ։ Կարիքը, ընդհանուր պահանջն ու յետամնացութիւնը ասպարէզ է հանել անհատ նախաձեռնողներ, որոնք գիտակցելով կատարելիք գործի կարևորութիւնը, նշանակութիւնն ու բարձրութիւնը՝ չեն խնայել իրանց լուման յօգուտ նոյն այդ յետամնաց ու կարիքներով լի ժողովրդի կեանքի բարելաւման։

Սակայն այս կերպ ծնունդ առած, հիմնված հաստատութիւնները ենթարկվելով կեանքի այլազան հոսանքների՝ կորցրել են իրանց նշանակութիւնն ու արժէքը, ընկել զանազան տիպի ու գոյնի մարդկանց ձեռք և վերջը կազմալուծվել, քայքայվել կամ ոչնչացել և կամ թէ մի կերպ քարշ տուել իրանց գոյութիւնը։

Եւ այսօր դարձեալ մասնաւոր անհատներ են, որոնք հանդէս են գալիս իրանց նուիրաբերութիւններով կեանք և ոյժ տալու լուսաւորութեան կրթական գործին։ Ղարաբաղի առաջնորդական փոխանորդ Ջալէն վարդապետի տուած տեղեկութեան համաձայն, Մոսկվայում մի հարուստ վաճառական՝ Բ. Արզումանեան՝ խոստացել է մի խոշոր գումար նուիրել յօգուտ թեմական դպրոցի և, ըստ ասութեան, պարոնը սպասում է Վեհ. Կաթողիկոսից առանձին կոնդակի՝ իր նուիրաբերութիւնը յայտնագործելու և իրականացնելու։

Նոյնպէս և եղբ. Ղուկասեանները իրանց քրոջ յիշատակը յաւերժացնելու նպատակով մի խոշոր գումար են խոստացել, դրա հետ միասին և Շուշում ունեցած տունը, որով պէտք է հիմք դրվի մի նոր օր. դպրոցի՝ «Ղուկասեան» անունով։

Միւս կողմից՝ անհաւասիկ սեպտեմբեր ամսին պէտք է տօնվի Ղարաբաղի թեմական դպրոցի 50-ամեայ յոբելեանը, որի համար ձեռնարկվում է նախապատրաստական աշխատանքների, որը իր հերթին անշուշտ կունենայ և իր նիւթական օգուտը։ Այստեղից պարզ է, որ երկու դպրոցների ապահովման խնդիրը հաստատ դրված է հրապարակի վրա։ Սակայն այս բոլորը դեռ բաւական չէ։ Մեր մէջ ոգևորութիւնը տեղի է ունենում կարծէք բռնկելու և այդ ոգևորութիւնը կրում է երբեմն խասիրութեան և փառասիրութեան բնոյթ։ Մարդիկ աշխատում են, սկսում որևէ գործ, այսպէս թէ այնպէս մի կերպ հիմնաւորում սկածը ու այնուհետև թողնում բաղդին։ Սա փաստ է, և այդ է պատճառը, որ հանրօգուտ գործերը մաշվում, մեռնում են մեր կեանքում բաւարար սնունդ, հոգածութիւն և խնամք չունենալու պատճառով։ Հասարակական գործերը, կրթական հիմնարկութիւնները յանձնվել են երբեմն այնպիսի մարդկանց, որոնք անընդունակ են եղել այդ ասպարէզում։ Մարդիկ չեն կշռադատվել, չեն գնահատվել ըստ արժանւոյն և ասպարէզ են ելել ու իրանց կոչումից վեր պաշտօնների մէջ դրվել այնպիսի մարդիկ, որոնց ոչ միայն խորթ է եղել կատարելիք միսիան, այլ անծանօթ և ոյժերից վեր յանձնված պաշտօնը, ստանձնած գործը։ Թերթեցէք մեր անցեալ կեանքի պատմութեան էջերը, խորը, թափանցող հայեացքով դիտեցէք մեր ներկայ հասարակական կեանքի էութիւնը և հիասթափութեան կնճիռները ձեր ճակտին՝ միայն կարող էք ափսոսալ, ցաւել։ Եւ ինչո՞ւ են կաղում մեր գործերը, ինչո՞ւ են ճանճանում հետզհետէ մտքերը, տրորվում մաքուր զգացումները, անորոշութեան քօղով ծածկվում ամեն ինչ, եթէ ոչ ստեղծագործող, շինարար մտքի բացակայութեան շնորհիւ, գաղափարի, նուիրական մտքերի, շիտակ սկզբունքների ասպարէզից չքանալու պատճառով։

Եւ այսօր երբ մենք մի փոքրիկ միջավայրի գեղեցիկ ապագայի հեռանկարն ենք տեսնում, այդ գունեղ հեռանկարի հետ միաժամանակ տխուր անցեալի օրինակներն ու փաստերն են ցցվում մեր առջև։

Որևէ գործի անաջողութիւն մեր մէջ աշխատել են բացատրել գլխաւորապէս նիւթականի, սուղ միջոցների պատճառով, իսկ գեղեցիկ ձեռնարկութեան ինքնին իր գոյութեան գրաւականի, գրաւչութեան պատճառ լինելը մի կողմ է թողվել։ Եթէ մի ձեռնարկութիւն գեղեցիկ է, այդպիսին ինքն ըստ ինքեան ապրելու, առաջ գնալու ձգտումներ է պարունակում. եթէ մի հիմնարկութիւն գեղեցիկ է կատարվում, այդ արդէն նշանակում է, թէ նա իր մէջ ամբողջացնում է շրջապատի տրամադրութիւնը, մտքերը, ձգտումները։ Եւ եթէ այսպէս է, ապա պէտք է ձգտել հիմնարկութիւնները գեղեցիկ դարձնելու իրանց ամբողջութեամբ, որպէսզի իրանց կոչման բարձրութեան վրայից նրանք փայլեն և շրջապատի ուշադրութեան առարկան, մտածողութեան կենտրոնը կազմեն։

Այժմ ինչ վիճակ է ներկայացնում Ղարաբաղի թեմ. և Շուշու Մարիամեան օր. դպրոցները։

Անցեալ տարիներում կատարված յաճախակի փոփոխութիւնները առարկաների՝ առաջ են բերել ծրագրի կողմից մի խառնակ դրութիւն։ Իւրաքանչիւր տեսուչ կամ մանկավարժական մարմին իր տրամադրութեան, հայեցողութեան համաձայն ներմուծել է ծրագրի մէջ ցանկալի առարկան և իրար յաջորդող այս փոփոխութիւնները եկել են խճողելու աշակերտների միտքը, եղածը թերի դարձնելու, ստեղծելու մի խառնաշփոթ մի վիճակ։ Որոշ տարիներ յանկարծ տեսնում էք բուսել են այս կամ այն ուս. տարում մի շարք առարկաներ, ապա մի քանի տարուց յետոյ կրճատվել, նորից հանդէս եկել։ Աշակերտը սովորած շատ անգամ միևնոյն առարկան սովորում է մի քանի դասարանում։ Պատահում է, որ միևնոյն տարում աւարտող աշակերտները սովորած են լինում ոչ թէ նոյն առարկաները, այլ տարբեր։ Մէկն օրինակ սովորել է գիւղատնտեսութիւն, երրորդն այդ առարկայից գաղափար չունի. միւսն ընդհակառակը սովորել է Հայաստանի աշխարհագրութիւնը, չորրորդը այդ առարկայից ոչինչ չը գիտէ, և այսպէս շարունակ։ Իսկ վերջն աւարտում են աշակերտները, նրանց ձեռքը տրվում է վկայական, բայց այդ աշակերտները ունեն տարբեր-տարբեր առարկաներից թւանշան։ Մի որևէ ուս. տարվայ աւարտած աշակերտը վկայականի մէջ ունի մի շարք առարկաներ, ինչպէս՝ հոգեբանութիւն, տրամաբանութիւն, մանկավարժութիւն և այլն, մի ուրիշ տարում աւարտածը չունի կամ ունի այլ առարկաների ցանկ։ Մի խօսքով՝ անտէրութիւն։ Զգացվում է մի հիմնական, նորմալ ծրագրի կարևորութիւն, և այսքան գրելուց, խօսելուց յետոյ դարձեալ նոյն վիճակը, նոյն դրութիւնը։

Հոգևոր վարչութիւնը յանձինս իր անհոգ կառավարիչների պատճառով աչքաթող է անում այսօրինակ փոփոխութիւններն ու շեղումները, որը կատարվում է իր խնամքին յանձնված դպրոցներում։

Իսկ եթէ վերցնելու լինենք առարկաները, որ անցնում են կիսատ, թերի, առանց ամբողջացման, վերջնական ճշմարիտ եզրակացութեան, դպրոցի ընթերցարան-գրադարանային գործը, այս դէպքում մենք դարձեալ կանգնած կը լինենք մի աւերակ դրութեան առաջ։

Սակայն այս վիճակն է ներկայացնում մի դպրոց, որ միջնակարգ անունն է կրում, որ ամբողջ Ղարաբաղի լուսաւորութեան կենտրոնն է համարվում։

Այժմ, երբ թեմական դպրոցի ապահովման խնդիրը կայ դրված հրապարակում, դրա հետ միաժամանակ պէտք է դրվի դպրոցի բարեփոխման, բարձրացման և մի լրացուցիչ դասարանի, այն է՝ VII դասարանի բացման հարցը։

Անցնենք Մարիամեան օրիորդաց դպրոցին։

Ինչպէս յայտնի է, Մարիամեան օր. դպրոցը անցեալ տարիներում բաղկացած է եղել մի քանի դասարաններից, բայց ժամանակի ընթացքում դասարանները կրճատվել են և վերջը դարձել է սոսկ ծխական երկդասեան դպրոց։ Սակայն երկդասեան դառնալով հանդերձ՝ այդ դպրոցը չէ ունեցել ծխական դպրոցի կանոնադրութեան համաձայն դասընթացք։ Անցած 1911—12 ուս. տարվայ հոկտեմբերին բացվեց և մի դասարան—Գ. դասարան—և կարծէք այդպիսով ցանկութիւն կար օր. միջնակարգ դպրոցի հիմք դնել կամ թէ բարձրացնել դպրոցը մի քանի դասարանով։ Այսպիսով ցանկացան բացված տեսնել Գ. դասարան, և բացվեց։ Սակայն ինչպէս, ինչ ուսումնական ծրագրով, արդեօք բացված նոր դասարանը եկաւ փոխելու դպրոցի ծրագիրը, մի օղակ կազմելու յետագայում բացվելիք դասարանների համար։ Ո՛չ, կարծէք այդ չէր էականը և մի կողմ դրվեց այդ բոլորը։ Յամենայն դէպս գոյութիւն ունէր նման մի դասարան. իսկ ինչ պէտք է անցնէին, այդ յայտնի էր միայն դասատուներին, այն էլ ինչպէս կուզենային։ Դպրանոցի ստորին դասարանները մնացին նոյնը առանց փոփոխութեան, նոյն տարրական դպրոցի ծրագրով։ Եւ այս տարի, ինչպէս ասում են, բացվելու է և Դ. դասարան։ Այժմ, տեսէք, ընթերցող, Բ. դաս. աշակերտուհին սովորել է հայոց պատմութիւն, նոյնը կրկնեց և սովորեց նորից Գ. դասարանում։ Աշակերտուհին սովորել է Բ. դասարանում ուս. աշխարհագրութիւն և պատմութիւն, նոյնը անցաւ Գ. դասարանում. Թւաբանութեան դասընթացքը դարձեալ նոյնը մնաց։ Եւ դեռ այսօր մտածում են նոր դասարանի բացման համար, այն ինչ դպրոցի հիմքը ծխական դպրոցի ծրագրով է դրված։ Աւելորդ ենք համարում շեշտել օտար լեզուների անհրաժեշտութեան, միւս լրացուցիչ ու կարևոր առարկաների բացակայութեան մասին։

Արդեօք մտածում են դպրոցի իրաւունքները իրանց ձեռքում ունեցող մարդիկ կամ նախաձեռնողներն այդ մասին։

Իրապէս ոչ մի աշխատանք, նախապատրաստական գործ այդ հողի վրա չէ կատարվում, սակայն տրամադիր են, մտածում են մի նոր դասարան բացված տեսնել...

Այս դեռ բոլորը չէ. ինչ վիճակ էր ներկայացնում այս ուս. տարում Մարիամեան օրիորդաց դպրոցի ներքին կեանքը. նոյն քաոսային վիճակը, նոյն ողբալի դրութիւնը։ Աւելացնում են բարձր դասարաններ, ցանկանում, ինչպէս ասացինք, միջնակարգ դպրոցի մասին մտածել, և, ո՜վ հրաշք... յանկարծ նման մի դպրոցի բոլոր իրաւունքները յանձնում մի ոմն դպրոցականի։ Տեսէք, յարգելի ընթերցող, այս ուս. տարվայ Գ. դասարան ունեցող դպրոցը ունեցել է մի թեմականաւարտ վերահսկիչ, և գուցէ կը բացվի Դ. և Ե. դասարան նոյն թեմականաւարտ աւագով. այն ինչ նոյն դպրոցում դասաւանդում են և բարձր կրթութեամբ մարդիկ։ Միթէ սա աննորմալ վիճակ չէ։ Միթէ այս հանգամանքը պէտք է անտես առնեն այն ուս. տարում ընտրված հոգաբարձուները, որոնց մասին մենք լաւատես ենք եղել միշտ։ Ասենք սակայն այս բոլորի հետ, որ Մարիամեան դպրոցն ունեցել է նաև անուանական վերահսկիչ, և դա եղել է թեմական դպրոցի տեսուչ Եարամիշեանը, բայց, ինչպէս ասացինք, անուանական միայն։ Ամբողջ տարին մի անգամ չը տեսանք, որ այդ վերահսկիչ կոչվածը հետաքրքրվէր դպրոցի գործերով, նախագահէր ժողովներին։ Բարեխղճութիւն ունենանք յայտնելու, որ ամբողջ տարին միայն մի անգամ նա նախագահել է ժողովին, այն էլ այն ժամանակ, երբ ուսուցչական խումբը չէր ուզում աւագի նախագահութեամբ ժողովի նստել և թողեցին յիշված աւագին մենակ իր նախագահական զանգի հետ ու հեռացան։ Եւ գլորվեց ուս. տարին, դպրոցի պատերի ներսը թողնելով բողոքներ, տրտունջներ...

Այսպէս է իրերի դրութիւնը մեզ մօտ՝ Շուշում. ցաւալի է, այո, բայց այդպէս է։ Արդեօք ժամանակը չէ՞ սթափվելու. արդեօք դպրոցական գործին նուիրված մարդիկ, հոգաբարձուները չը պէտք է հետաքրքրվեն դպրոցական գործով ու սրտանց մօտենան մատաղ սերնդի դաստիարակութեան գործին։ Երկա՞ր պէտք է սպասենք անցեալի տխուր յուշերով, թէ յոյս ունենանք, որ մի օր կը զօվի, կը պարզվի իրերի դրութիւնը և կրթական-դպրոցական գործը կը դրվի իր կոչման բարձրութեան վրա։

Շուշի — Համլէտ

ԳԱՆՁԱԿԻ ԴՊՐՈՑԻ 50-ԱՄԵԱՅ ՅՈԲԵԼԵԱՆԸ

Ներկայ տարվայ յունիսի 29-ին լրանում է ուղիղ 50 տարի այն նշանաւոր օրից, երբ Մատթէոս I կաթողիկոսը իր Թիֆլիսից ուղարկած կոնդակում գրում էր հետևեալը.

«Մատթէոս ծառայ Քրիստոսի... բարեպաշտօն հասարակութեան հայոց Ելիսավէտպօլու կրկին պատուոյ արժանաւոր բարեկրօն քահանայից, բարեծնունդ ազնուականաց, ազգասիրական հոգւով վառեալ հոգաբարձուաց ուսումնարանի, արդարավաստակ վաճառականաց, արանց և կանանց, ծերոց և տղայոց և ամենայն չափու և հասակի ժողովրդոց, ս. Յովհաննէս, ս. Աստուածածին և ս. Գէորգ եկեղեցեաց նուիրեմք զօրհնութիւն և զողջոյն Աստուածաւանդ և ծանուցանեմք, թէ յաջորդն ձեր Գրիգոր վարդապետն Մուշեղեանց, և յետ նորա Մարտիրոս աւ.-քահանայն Տէր-Դանիէլեանց ս. Յովհաննէս եկեղեցւոյ ներկայացեալ մեզ՝ յայտնեցին զբարեջան աշխատութիւն ձեր և զազգասիրութիւն, յորմէ ստիպեալ նուիրական արդեամբք ձերովք կառուցեալ էք զուսումնարանն բաղկացեալ ի չորս դասատանց և մտադիր էք յանձնել ջերմ աւուրց տար-

---

հաստատութիւններու առաւելութեան։ Պարահանդէսի եկամուտը եղած է 1909-ին 600 օսմ. ոսկի, 1910-ին 1000 ոսկի, 1911-ին 2200 օսմ. ոսկի, իսկ այս տարի, թէև Ընկերութեան տեղեկագիրը տակաւին հրատարակուած չէ, սակայն վստահօրէն գիտեմ, թէ նախորդ տարուան հասոյթէն եթէ աւելի չէ, դէթ հաւասար է։

Միացեալ Ընկերութիւնը գովելի սկզբունքը ընտրած է պնդել տեղական մասնակցութեան վրայ, ուր որ դպրոցները հաստատուած են, որպէս զի մուրացկանութիւնը չքաջալերուի և ինքնօգնութեան ոգին զօրանայ։ Ամեն մէկ տեղ տեղական նիւթական վիճակին համեմատութեամբ առաւել կամ նուազ գումար մը կը վճարէ իր դպրոցի մատակարարութեան համար, առանց սակայն միջամտելու դպրոցի վարչական գործերուն։ Ընկերութեան տնօրէն ժողովը որոշած է, որ յառաջիկայ ուսումնական տարիէն սկսեալ տեղական մասնակցութեան բաժինը միջին հաշուով 50%-ի բարձրանայ։ Ամերիկայի Միացեալ Նահանգներու մէջ կազմուած կարգ մը «Ուսումնասիրաց» ընկերութիւնները կապուած են Միացեալի հետ, և տարեկան որոշ գումարներ ստացուելով անոնցմէ՝ յատկացուած են իրենց յատուկ կրթական հաստատութեանց։ Նոր աշխարհի մէջ ցրուած մեր հեռաւոր հայրենակիցներուն իրենց բնագաւառի հանդէպ ցուցուցած կրթական եռանդը ամեն գովեստի և քաջալերութեան արժանի է։

Միացեալի տնօրէն ժողովը Ընկերութեան գործը աւելի հաստատուն հիմերու վրայ դնելու համար վերջերս ձեռնարկեց անձեռնմխելի դրամագլուխի մը կազմութեան և նոր կանոնագրի տրամադրութեամբ այդ նպատակին որոշեց յատկացնել բոլոր այն գումարները, որ Ընկերութեան գանձը կը մտնեն պատուոյ և բարերար անդամակցութեան վճարներէ։ Առաջին նուիրատուն հանդիսացաւ տիար Բարսեղ Հալաճեան 500 օսմ. ոսկի տրամադրելով այդ նպատակին. 550 օսմ. ոսկի ևս Ընկերութիւնը ստացաւ Նիւ-Եօրքի մէջ կազմուած Չարսանջակի Ուսումնասիրաց Ընկերութենէն Բերրի գիւղի վարժարանին համար։ Այլ աղբիւրներէ ևս բարդելով այս գումարին վրայ անձեռնմխելի դրամագլուխը՝ այժմ 1200 օսմ. ոսկի է, որ արժեթղթերու վերածուելով պահ տրուած է Պարիզ Քրէտի Լիոնէ դրամատան։ Ընկերութիւնը այժմ իր ջանքն ու ուշադրութիւնը կեդրոնացուցած է այս ձեռնարկի յաջողութեան և մեծ յոյսեր կը տածէ, որ աշխարհիս ամեն կողմ ցրուած հայերը պիտի բերեն իրենց սիրայօժար մասնակցութիւնը։

Համերաշխութիւն Միացեալի եւ Հայկական Բարեգ. Ընդհ. Միութեան.—Օսմանեան սահմանադրութեան հրատարակութենէն յետոյ երբ ընդհանուր ոգևորութեան ու խանդավառութեան մէջ Միացեալը կը վերակազմուէր ու լայն ընդունելութիւն կը գտնէր ազգային բոլոր խաւերուն մէջ, անդին Եգիպտոսի մէջ հազիւ քանի մը տարուան ծնունդ ունեցող Հայկական Բարեգ. Ընդհ. Միութիւնը հսկայաքայլ կը յառաջադիմէր ու կը տարածուէր ամենուրեք միահամուռ համակրութիւն մը ստեղծելով իր շուրջը։ Հ. Բ. Ը. Միութիւնը իր բազմաթիւ ծրագիրներու ու նպատակներու մէջ դրած է և կրթական գործին սատարումը։ Միութիւնը ոչ կրթական շրջանակներ կազմակերպած էր և ոչ ալ տեսուչներ ունէր, այլ իր նպաստները կը ղրկէր ուր որ կարիք կար և կամ ուրկէ որ դիմում կը կատարուէր կեդրոնական վարիչ մարմին։ Միացեալ Ընկերութիւնը աւելի նպատակայարմար տեսաւ, որ Միութիւնը իր կրթական ձեռնարկները ընէր իր՝ Միացեալի միջոցաւ և այսպիսով ստեղծել կրթական գործի կեդրոնացում և համերաշխութիւն ազգային երկու կարևոր հաստատութեանց միջև։ Երկար բանակցութիւններէ յետոյ, պէտք տեսնուեցաւ, որ ես անձամբ երթայի 1911 թուի ձմրան բանակցելու Միութեան կեդրոնական վարչութեան հետ։ Ընդհանուր գոհունակութիւն մը պատճառեց ազգային շրջանակներուն, երբ համերաշխութիւն կնքուեցաւ երկու Ընկերութեանց միջև։

Այս համերաշխ գործակցութեան հետևանքն եղաւ բացումը 21 գիւղական նախակրթարաններու՝ այնպիսի վայրերու մէջ, ուր մայրենի լեզուն անգամ մոռցուած էր։ Միութիւնը 20 ոսկի տարեկան նպաստ յատկացուց ամեն մէկ վարժարանի։ Յառաջիկայ ուսումնական տարիէն ասոնց թիւը 30-ի պիտի բարձրանայ։ Յետոյ, վարժապետանոցի մը պէտքը զգալի էր. Միացեալը իր առաջին օրէն իսկ ամենամեծ դժուարութեանց հանդիպեցաւ արժանաւոր ու պարտաճանաչ ուսուցիչներ գտնելու համար։ Արտասահմանէն բերուած քանի մը համալսարականները, որոնք հիմա կը վարեն գաւառական վարժարանները, շատ քիչ են համեմատաբար մեր կրթական պահանջին։ Հ. Բ. Ընդհ. Միութիւնը առաջին դիմումին իսկ յանձն առաւ տարեկան 450 ոսկիի գումար մը տրամադրել Միացեալին՝ վարժապետանոցի մը հաստատութեան համար։ Ալիանս Ֆրանսէզը տարեկան 75 ոսկի յատկացուց նոյն հաստատութեան մէջ ֆրանսերէնի դասաւանդման համար։ Միևնոյն ատեն Միութիւնը 220 օսմ. ոսկի տուաւ աշխատանոցներու կազմութեան համար։ Վարժապետանոցը բացուեցաւ անցեալ տարի Վանի մէջ՝ կազմելով միայն մէկ դասարան և երեկոյեան դասընթացք մը ուսուցիչներու համար։ Տեղական հանգանակութեամբ գոյացած գումարով մը սկսած են կառուցանել վարժապետանոցի շէնքը։ Յառաջիկայ դպրոցական շրջանին վարժապետանոցը աւելցած ուսուցչական կազմով պիտի շարունակէ իր գործը իր սեփական շէնքին մէջ։

Միևնոյն ատեն Հ. Բ. Ընդհ. Միութիւնը Բէլէկեան որբանոց-արհեստանոցի մատակարարութիւնն ու վարչութիւնն ալ յանձնեց Միացեալ Ընկերութեան։ Այս հաստատութիւնը, որ կոչուած է կարևոր պակաս մը լրացնել Կիլիկիոյ ազգային շրջանակին մէջ, հիմնուած է Տիգրան խան Բէլէկեանի նուիրատուութեամբ։ Որբանոց-արհեստանոցը բացուեցաւ անցեալ մայիս ամսուն. հոն ընդունուած են միայն 100 որբեր։ Արհեստներէն կ'աւանդուին ատաղձագործութիւնը, մեքենագիտութիւնը և քանի մը երկրագործական ճիւղեր։

Ամառնային դասընթացքներ.—Միացեալ Ընկերութիւնը որպէսզի դիւրութիւն մը ընծայէ իր ուսուցիչներուն մանկավարժական և գիւղատնտեսական զարգացում ձեռք բերելու համար՝ հաստատած է եռամեայ ծրագրով ամառնային դասընթացքներ երկու շրջանակներու մէջ։ Ուսուցիչ-ուսանողներուն կը հայթայթուի Ընկերութեան հաշուէն ճանապարհածախսը և ապրուստը։ Առաջին ամառնային վարժապետանոցը բացուեցաւ Կարինի մէջ 1910-ին և 17 ուսուցիչներ հետևեցան դասախօսութեանց և մասնակցեցան քննութեան։ 1911-ին Բզիի մէջ փորձի և տարեկան հարցաքննութեանց մասնակցող աշակերտաց թիւն էր 42, որոնցմէ երկուքը վարժուհի. ասոնցմէ զատ վարժապետանոցին դասախօսութեանց կանոնաւորապէս հետևեցան 3 այր մարդիկ և 9 վարժուհիներ, որոնք սակայն գրաւոր քննութեանց միայն չմասնակցեցան։ Միևնոյն տարին Մերսինի (Կիլիկիա) դասընթացքներուն հետևեցան 16 ուսուցիչներ։ Այս ամրան դասընթացքներ բացուած են Բալուի մէջ (Կարնոյ շրջանակ) և Զոք-Մարզուանի մէջ (Կիլիկիոյ շրջանակ)։ Միացեալ Ընկերութիւնը ծրագրած է երկու դասընթացքներ ևս աւելցնել յառաջիկայ տարի՝ մին Մշոյ շրջանակի մէջ և միւսը Վանայ։

Հրատարակութիւններ.—Միացեալ Ընկերութիւնը վերջին 3 տարուան ընթացքին ունեցած է 18 հրատարակութիւններ, որոնցմէ 16-ը դասագիրք և երկուքը գիւղատնտեսական։ Ցարդ լոյս տեսած են «Մայրենի լեզու», «Կրօնի», քաղաքացիական կրթութեան, գիւղատնտեսութեան, թուաբանութեան և գեղագրութեան ձեռնարկներ։ Մամուլի տակ է օսմ. աշխարհագրութեան դասագիրք մը և հետզհետէ լոյս պիտի ընծայուին նախակրթական բոլոր դասընթացքները։ Այս հրատարակութիւնները կը գործածուին թէ Միացեալի և թէ այլ ազգային վարժարաններու մէջ։ Ընկերութիւնը, մինչև անցեալ դպրոցական շրջանի վերջը, աւելի քան 1500 օսմ. ոսկիի արժողութեամբ գրենական օժանդակութիւն ըրած է կարօտ աշակերտներու։ Մինչև 1911 դպրոցական տարին գրեթէ Միացեալի բոլոր վարժարաններու դասագրքերը Ընկերութիւնը ձրի կը մատակարարէր անխտիր, սակայն անցեալ ուսումնական տարիէն սկսեալ այդ դրութիւնը բարեփոխուեցաւ և միայն վկայեալ աղքատ աշակերտները կը վայելեն այդ օժանդակութիւնը։

—

Այս յօղուածաշարքով շատ ամփոփ տեղեկագիր մըն էր, որ տուի Միացեալ Ընկերութեան անցեալի ու ներկայի մասին։ Ընթերցողը տեսաւ, որ այս կարճ շրջանին եռանդ ու գործունէութիւն պակաս չէ կրթական այս կարևոր հաստատութեան շուրջը. և եռամեայ շրջանիս Միացեալի գործը աւելի քան տասներկու անգամ բազմապատկուած է. այսուհանդերձ դեռ կրթական ահագին պահանջ կը մնայ ու բազմաթիւ վայրեր զուրկ են միջոցներէ՝ կրթելու նոր սերունդը։ Միացեալի կեդրոնական վարչութիւնը մօտաւորապէս 400 գիւղերէ և կարգ մը գաւառական քաղաքներէ խնդրանքներ ընդունած է նոր վարժարաններ հաստատելու և կամ արդէն բացուած կրթական հաստատութեանց վարչութիւնը ստանձնելու։ Այս բազմաթիւ խնդրանքները հետևանք են երկու պատճառներու. նախ որ թէև մէկ կողմէն հայաբնակ գիւղերու մէջ կրթութիւնը սկսած է մեծ ծաւալ առնել, միւս կողմէ հայ գիւղացին աղքատ է, նիւթապէս՝ գրեթէ անկարող ստանձնելու իր զաւակներու կրթութեան հոգը, և երկրորդ՝ Միացեալ Ընկերութեան կանոնաւորութիւնը, իր վարժարաններու կրթական մակարդակի բարձրութիւնը, և տեղական ու կուսակցական վէճերէ հեռու գտնուիլը այնքան բարձրացուցած են Միացեալ Ընկերութեան համբաւը, որ ամենքը նախամեծար կը համարին Միացեալի հովանաւորութեանը և անոր վարչական անկախութեանը ենթարկուիլ։

Միացեալը որոշ ծրագրով մը ու որոշ ուղղութեամբ կռթնած հայութեան ստուար մէկ մասի համակրանքին ու աջակցութեան վրայ՝ նուիրուած է ազգային մշակոյթի նուիրական գործին, ու այդ գործի ապագայ յաջողութիւնն ու մեծութիւնը համեմատական պիտի ըլլայ ընդհանրական գոհողութեան չափին։

Յովհ. Յակոբեան

[illegible]

«Վչտահար Մատթէոս կաթողիկոս ամենայն հայոց: № 181»:

Այդ օրից ահա անցել է մօտ 50 տարի:

Այնպիսի մի ժամանակ, երբ Գանձակը մտաւոր սնունդ էր ստանում միայն խղճուկ գաւառական ուսումնարանից և մի քանի քահանաների տներում գտնվող աւելի «խղճուկ ուսումնարաններից», բացվում է ծխական հարազատ դպրոց, որ բացի մանկանց կրթարանից պէտք է լինէր և հասակաւորների դպրոց:

50 երկար ու ձիգ տարիներ դպրոցը խաղացել է տեղական կեանքում հասարակական մեծ դեր իր շուրջը խմբելով ժամանակ առ ժամանակ կարող ույժերից կազմված հոգաբարձական և ուսուցչական մարմինները, տուել է Գանձակը փոքր ի շատէ գիտակից քաղաքացիներ ու զարգացած մայրեր, հանդիսացել է ոգևորութեան մի սրբավայր, դէպի որը կենտրոնացել է հասարակական լայն խաւերի ուշադրութիւնն ու գգուանքը, կատարել է միացնողի դեր:

Երբ հասարակական գործիչի կամ մի որևէ հաստատութեան յօբելեանի տօնախմբութիւնն է կատարվել, Գանձակի «հայոց դըպրոցների» ուսումնական և տնտեսական վարիչները իրանց մօտալուտ համակրանքն ու աջակցութիւնն են ցոյց տուել իր ժամանակին:

Այսօր ահա այս նշանաւոր կենտրոնը բոլորում է իր գործունէութեան 50-ամեայ շրջանը, տալով իր ներկայ վարիչներին մի սրբազան աւանդ «հետզհետէ բարեզարդել զուսումնարան ձեր և չը խնայել ինչ յարդար վաստակոց ձերոց ի պայծառութիւն նորին, որ ի կեանս ձեր և յետ յաստիս կենցաղավարելոյ ունի մնալ ձեզ և ամենայն յետագայից ձերոց արձան անմահ յիշատակի և պարծանք պարծանաց»:

Եւ ս. Յովհաննէս եկեղեցու դպրոցի հոգաբարձութիւնն ու ուսուցիչները ամենայն սրբութեամբ պահելով այս մեծ աւանդը՝ սրբազան պարտականութիւն պիտի համարեն ըստ արժանոյն գնահատել իրանց նախնիների փառաւոր գործունէութիւնը՝ կատարելով փառայեղ կերպով մեր իրականութեան մէջ գտնվող արդի ծխական դըպրոցներից հնագոյններից մէկի 50-ամեայ յօբելեանը: Գարեգին ք. Թումանեան

ՏԱՆՈՒՏԷՐԱԿԱՆ ՀԱՐՑԸ ԻԳԴԻՐՈՒՄ

Գիւղացու համար շինական տանուտէրի հարցը ամենակարևոր ու կենսական խնդիրներից մէկն է: Երբ մօտենում են ընտրութեան օրերը, մեծ թէ փոքր, կին թէ տղամարդ, բոլորն էլ լարված դրութեամբ սպասում են հետևանքին, որովհետև աջող կամ անաջող ընտրութիւնից է կախված տնտեսական շատ կարևոր հարցերի փոփոխութիւնը, լուծումը, ինչպէս ջրերի, հարկերի, կոռ ու բէգարի, կրթական, հողային և այլն և այլն հարցեր, որոնք գիւղացու գոյութեան հետ անմիջապէս կապ ունեն:

Իգդիրի հասարակութիւնը բաղկացած է Իգդիր, Բհարլի, Իգդիրմաւա, Բլուր, Խալֆալու, Հախվերիս հայաբնակ, Մալաքլու, Արհաջ, Սուլթանաբադ թուրքաբնակ 9 գիւղերից՝ 1600 ձայնով: Չը նայելով որ ժողովուրդը այնքան հետաքրքրութեամբ մասնակցում է տանուտէրի ընտրութեանը, սակայն, որքան յիշում եմ, ոչ մի անգամ աջող ընտրութիւն չէ եղել թէ անցեալում, թէ ներկայումս: Ընտրվել է նա՝ ով շատ մարդկանց է «տեսել», կամ ժողովուրդը դատել է ըստ իր հասկացողութեան, ընտրել նրան՝ ով «քէչ կուտի» կամ «բերանը թամուզ (մաքուր) կը պահի»: Ողորմելի համեմատութիւն: Իգդիրը թէպէտ մի քանի աչքի ընկնող բացառիկ կողմերով նման աւաններից բարձր է, սակայն ինչ անես, որ երկար տարիներ տիրող կոյր թայֆայական ոգին շատ օգտակար ծրագիրների իրագործման խոչընդոտ է դառնում, իսկ չէզոք կողմն էլ սառնասրտութեամբ է մօտենում այդ հարցին. «Ով եզ կը լինի, մենք էլ փալանը», մեր ինչ գործն է խառնվել: Չը կայ մի բարեխիղճ հեղինակաւոր ձայն, որ գիտակցութեան բերի բոլորին, ընդհանուրի շահերն ի նկատի ունենալով՝ ընտրողական քուէտուփին մօտենայ խղճի մտօք, առանց խնամէական կապերի:

Թէպէտ Իգդիրում ռուսերէնին տեղեակ, կրթված երիտասարդներ կան, որոնք կարող են շատ դէպքերում օգտակար լինել, պատւով պաշտօն վարել, ոչ թէ եղածների նման թարգմանի միջոցով կամ չարչիի լեզուով խօսելով սևի տեղ՝ սպիտակ հասկացնել՝ իրանից բարձր ռուս պաշտօնեային, բայց տանուտէրի պատասխանատու պաշտօնին կոչում են ամեն դասակարգից, ամաչում եմ թւելու, մէկը միւսից ազէտ, օր. երկրագործ, սայլապան, կառապան, մկրտան, խանութպան և այլն: Հասկանալի է, թէ, ինչ կը լինի այդպիսիների կառավարած հասարակութեան դրութիւնը:

Սաթ. Զաքարեան

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

— Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի ճանապարհորդութիւնը վերջացաւ Էջմիածին ժամանելով: Ընդունելութիւնը ամեն տեղ եղել է վայելուչ. Թիֆլիս ժամանելու օրը, երկաթուղու կայարանի արքայական սենեակներում ժողովվել էին քաղաքի հայ ազգային ու հասարակական հաստատութիւնների ու հիմնարկութիւնների և ընկերութիւնների ներկայացուցիչներ կամ պատգամաւորներ, որոնք մօտ 50 կառքերով հետևեցին կաթողիկոսական շքերթին, որի առաջից գնում էին Կաթողիկոսի գեղեցիկ վեց և միագոյն ձի լծած շքակառքը, Կաթողիկոսի շքախմբի անձերի և Ընդունելութեան Ցանձնաժողովի անդամներից մի քանիսի տասն գեղեցիկ կառքերը: Շնորհիւ կարգապահութեան այս անգամ Վանքի բակի մուտքի մօտ այն գրոհը չեղաւ կաթողիկոսական շքերթի բակը մտնելուց յետոյ, ինչպէս լինում էին անցեալներում, և որի ժամանակ մարդ ականատես էր նաև գժբաղդ դէպքերի:

— Թիֆլիսի քաղաքագլուխը դիմել է յայտնի բարեգործ եղբ. Զուբալօվների ներկայացուցչին խնդրելով փութացնել պատասխանը լրացուցիչ այն գումարի նկատմամբ, որ պիտի յատկացվի յիշեալների միջոցներով կառուցվող մանկական հիւանդանոցի համար:

— Յունիսի 23-ին Արարատեան դաշտի վրա տեղացած յորդ անձրևը փչացրել է Թիֆլիս-Ջուլֆա երկաթուղագծի Ղամարլու և Արաքս կայարանների միջև եղած տարածութիւնը, խոշոր չափերով, այնպէս որ գնացքների կանոնաւոր երթևեկութիւնը վերսկսել հնարաւոր է եղել միայն յունիսի 25-ի ցերեկվայ 12 ժամին: Հեղեղը տևել է 12 ժամ:

— Արդէն ձեռնարկված է Սօլօլակում քաղաքային սկզբնական դպրոցի շէնքի կառուցման գործին: Դպրոցը լինելու է նախկին քաղաքագլուխ Ա. Մատինեանի անուան:

— Քաղաքային վարչութիւնը որոշել է 6—8 հազար րուբլու չափ դրամ խնդրել քաղաքային դումայից՝ նախկին քաղաքագլուխ իշխ. Վ. Ջերքեզովի և Ա. Մատինեանի գերեզմանների վրա արձան կանգնեցնելու նպատակով, որոնց նախագիծը կազմել է քաղաքային ճարտարապետ ինժ. Ա. Մելիք-Բէգլարեանը:

— Քաղաքային վերստուգիչ և տնտեսական մասնախմբերի կատարած քննութիւնը ցոյց է տուել, որ Թիֆլիսի քաղաքային ինքնավարութեան առևտրա-տնտեսական տեսուչներից շատերը պաշտօնավարութեան ընթացքում չեն կրում իրանց համար որոշված և քաղաքագլխի յանձնած շղթայով նշանները:

— Երէկ լրացաւ 14-րդ տարեդարձը վրաց յայտնի գործիչ իշխ. Վանօ Մաչաբէլիի խորհրդաւոր անհետացման: Վ. Մաչաբէլին, 14 տարի առաջ, 1898 թ. յունիսի 26-ին, մի սև օր, նման մեր Խաչ. Աբովեանի՝ անհետ կորաւ, որի մասին այսօր էլ ոչ ոք ոչինչ չը գիտէ:

— Ժողովրդական Տան կից գործող ռուսաց դրամատ. խմբի օգտին կազմակերպած զբօսանքը յունիսի 22-ին, Մուշտայիդ այգում, տուել է 300 րուբլի զուտ արդիւնք:

— Առաջիկայ ուսումնական տարվանից սկսած մտադրութիւն կայ քաղ. 10 դպրոցներում մտցնել ձեռագործի դասաւանդումն:

— Կիրակի, յունիսի 24-ին, Հաւլաբարում տեղի ունեցաւ Նորակառոյց Ժողովրդական Թատրոնի հանդիսաւոր բացումը, ներկայութեամբ բազմաթիւ հասարակութեան և քաղ. խորհրդարանի մի քանի իրաւասուների:

— Քաղաքային խորհրդարանի դպրոցական մարմինը առաջիկայ ուսումն. տարվանից մտադիր է բանալ վրաց համար յատուկ իգական դպրոց, ուր կը դասաւանդվի նաև ձեռագործ:

— Պետերբուրգից Գանձակ է վերադարձել Պետական Դումայի անդամ՝ մահմեդական ազգաբնակութեան պատգամաւոր՝ Խալիլ-բէկ Խասմամէդովը:

— Թիֆլիսի բանտերի կալանաւորների համար հաց մատակարարող Հաջիկեանի հացթուխարանից վերցված հացը տարրալուծման ենթարկելով պարզվել է, որ գործածութեան համար անպէտք է եղել:

— Վերայի վերելքի վրա եղող արտաքնոցը վերցված է բոլորովին: Նրա տեղում, քաղ. խորհրդարանի իրաւասու Ա. Էնֆիաճեանը իր հաշւով կառուցելու է մի գեղեցիկ պավիլիօն, ծաղկոցով: Նախագծված այդ շէնքը արժենալու է 2000 ր.:

— Յունվար, փետրվար և մարտ ամիսների ընթացքում քաղ. ինքնավարութիւնը ունեցել է 652,857 ր. մուտք, մինչդեռ ծախս եղել է 781,201 ր. գումար:

— Շուլավէրցի Հերիքնազ Մելիքեանը յայտնեց ոստիկանութեան, որ յունիսի 25-ին իր բնակարանը մտաւ պարսկահպատակ Ֆահրադ Օսիպօվը և առաջարկեց իր ամուսնուց բաժանվել և իր հետ կենակցել. սակայն երբ իրանից մերժումն ստացաւ, յարձակվեց իր վրա և ուզեց բռնաբարել, բայց իր ամուսնու վրա հասնելու պատճառով չը կարողացաւ իր մտադրութիւնը ի կատար ածել: Մեղադրեալը ձերբակալված է:

— Յունիսի 25-ին, գիշերով, սղնախեցի Իլիա Ջանջուլաշվիլին յարձակվեց Թելաւեցի Գրիգոր Ելազեանի վրա, երբ սա իր խանութից դուրս էր գալիս, և դանակով վիրաւորեց ծանր կերպով: Ցանցագործը ձերբակալվեց և իր արարմունքը բացատրեց նրանով, որ Ելազեանը չէ ուզեցել իր 75 ր. պարտքը վճարել: Բժիշկների ասելով, Ելազեանի կեանքին վտանգ է սպառնում:

— Յունիսի 25-ին, երեկոյեան, Թիֆլիսեցի Մնացական Խաչատրեանը յայտնեց ոստիկանութեան, որ անձնական հաշիւներից դրդված իր գործակից Բագրատ Մարտիրոսեանը յարձակվեց իր վրա և դանակով մի քանի վէրք հասցրեց իրան, իսկ ինքն ինքնապաշտպանութեան նպատակով երկաթէ ձողով խփեց Մարտիրոսեանին, թեթև կերպով վիրաւորելով նրան: Մարտիրոսեանը ձերբակալված է: Խաչատրեանի վէրքերը թեթև տեսակի են:

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Կրասնօվօդսկ, 20 յունիսի

«Մշակի» № 130-ում կարդալով Ս. Գարագաշի «Ընթերցողի ուշադրութեանը» վերնագրով յօդուածը, չեմ կարող արձագանք չը տալ, որ նոյն տգեղ երևոյթը պատահեց նաև ինձ հետ:

Ամսիս 11-ին անձնական գործով գնացի Բագու և, իբրև լրագրի սովոր մարդ, չէի կարող առանց թերթի մնալ, մանաւանդ որ այնտեղ մնալու էի 3—4 օր:

Ջրաքարշ էի նստել և անցնում էի փողոցով: Հէնց այդ րօպէին խիստ արագ կերպով ձիաքարշ բարձրացաւ մի հայ ցրիչ և տալով մի շարք լրագիրների անուն՝ իջաւ ցած:

Ես պահանջեցի «Մշակ», բայց ցրիչը պատասխանեց.

— Շատ վաղուց է, որ «Մշակ» չէ ստացվում:

Ընկայ մտատանջութեան մէջ, թէ սա ինչ պատասխան էր. չէ՞ որ վերջին համարը ես Կարմնօվօդսկում կարդացի ու նաւ նստեցի: Ջրաքարշից ցած իջայ և մօտիկ անկիւնում կանգնած մի ուրիշ հայ ցրիչից պահանջեցի «Մշակ»: Նոյնը պատասխանեց և այս ցրիչը: Ես միանգամայն մնացի սառած և հարցրի, թէ ախր պատճառն ինչ է, որ «Մշակ» չէ ստացվում:

Ցրիչը իմ զարմացական դրութիւնս նկատելով՝ պատասխանեց.

— Ինքս հաստատ չը գիտեմ՝ ստացվում է թէ ոչ, միայն ինձ արգելված է «Մշակ» ծախելը, և «Հօրիզօն» թերթի այստեղի գործակալը պատուիրել է, որ մենք այդպէս խօսենք ու տարածենք, որ «Մշակը» դադարել է:

Եւ աւելացրեց իր կողմից թէ՝

— Աղբէր, մենք էլ չենք հասկանում այդ մարդկանց արածը: Չէ՞ որ երկուսն էլ հայ գազէթ են. ով ուզում է՝ «Մշակ» կարդայ, ով չէ ուզում՝ թող «Հօրիզօն» կարդայ:

Մինչդեռ ես խօսում էի ցրիչի հետ, մեր մօտով անցնում էր մի երիտասարդ, ըստ երևոյթին վաճառական: Նա, կարծելով որ ինքս իբրև օտար մարդ փողոցի անուն եմ հարցնում ցրիչից, միջամտեց մեր խօսակցութեան և ուզեց իմանալ, թէ ես ինչ եմ կամենում. և երբ իմացաւ, որ «Մշակ» եմ ուզում ու ցրիչն էլ այդպէս է պատասխանում, մի լաւ բարկացաւ ցրիչի վրա և ինձ առաջարկեց միասին գնալ իրանց կրպակը, ասելով թէ ինքը «Մշակի» բաժանորդ է և հէնց այսօր էլ վերջին համարը ստացել է:

Ես պատասխանեցի, որ զբաղված եմ, չեմ կարող գալ, գուցէ մի այլ տեղ գտնեմ «Մշակ»: Եւ երբ ձեռքը սեղմեցի ու շնորհակալութիւն յայտնեցի իր ազնիւ վերաբերմունքի համար, յիշեալ պարոնը ինձ ասաց, որ եթէ ցրիչների մօտ չը գտնեմ, ուղղակի կայարան գնամ, այնտեղ I կարգի դահլիճի գրավաճառը ծախում է «Մշակ»:

Արդարև՝ երբ երեկոյեան ժամը 6-ին կայարան գնացի, այնտեղ գնեցի «Մշակը» ու մինչև Բագուից դուրս գալս միշտ գնում էի կայարան ու այնտեղ էի գնում «Մըշակը»:

Բայց մինչև Գարագաշի յօդուածը կարդալս ես ինձ ու ինձ մտածում էի, թէ սա ինչ պախարակելի և ստոր միջոց է, որ «Հօրիզօնի» գործակալները ընտրել են և այդպիսի կեղտոտ պրօպագանդայով կըռւում են իրանց հակառակորդ օրգանի դէմ:

Կիւրեղ սարկ. Աբգարեան

ՕՐՎԱՅ ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

— Ժամ առ ժամ Կ. Պօլսում ըսպասվում է զինւորական մինիստր Մահմուդ-Շեվքէթ փաշայի հրաժարականը: Դրա հետ միասին անխուսափելի է համարվում զինւորական ընդհանուր ապստամբութիւն դժգոհ օֆիցերների ղեկավարութեամբ:

— Իտալական մամուլը ուշի ուշով հետևում է Թիւրքիայում կատարվող սրտառուչ դէպքերին: Ազգայնական մամուլը խորհուրդ է տալիս կառավարութեան օգտվել րօպէից և նորանոր նուաճումներ անել:

— Կորֆու կղզում կազմակերպվեց ալբանական կոմիտէտ Հարաւային Ալբանիայում ապստամբութիւն պատրաստելու համար: Կ. Պօլսից շատ ալբաններ դիմում են Կորֆու:

— Ալբան պարագլուխները նախագծում են թիւրքաց զօրքերին տալ մի ընդհանուր վճռական ճակատամարտ: Այդ առիթով կատարվում են մտքերի շփումն ու փոխանակութիւն զանազան ապստամբ վայրերի միջև:

— Կ. Պօլսից շարունակ զօրքեր են դիմում ալբանների դէմ կռւելու համար: Յիշեալ զօրքերի մէջ սկսվել են նկատվել դժգոհութեան արտայայտութիւններ, դժգոհների ագիտացիայի ազդեցութեամբ: Զինւորների փախուստը զէնքով՝ շարունակվում է մեծ ծաւալով:

— Համաձայն պրեմիէր Կոկօվցեվի առաջարկութեան, բոլոր մինիստրները այժմեանից պատրաստում են մանրամասն զեկուցագրեր իւրաքանչիւրը իր մինիստրութեան օրինագծերի մասին: Այդ ամենից կը մշակվի մի ընդհանուր առաջադրութիւն 4-րդ Պետական Դումային ներկայացնելու համար:

— Կ. Պօլսում երևան հանվեց դաւադրութիւն, որ նպատակ ունէր սպանել բոլոր մինիստրներին: Ձերբակալութիւնները սաստկացել են:

— Պուանկարէի այցը Ռուսաստան տեղի կունենայ օգոստոսի 9-ին: Իսկ միևնոյն ամսի վերջերին Պարիզ է մեկնելու մտքերի փոխանակութիւն ունենալու համար ռուսաց արտաքին գործերի մինիստր Սազօնովը:

ՃԻՇԴ ՀԵՏԱԶՕՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ, որ արված են յայտնի բակտերիօլօգների կողմից մի ամբողջ շարք ողողումների վերաբերմամբ, ապացուցել են, անկասկած, որ էներգիական ներգործութիւն ունեցող միջոցները ատամների և լորձաթաղանթի համար վնասակար են, իսկ անվնասակար միջոցները՝ նոյնքան էլ անօգուտ: Միակ բացառութիւն է կազմում **ՕԴՕԼԸ**, որը մնալով ինդիֆերենտ՝ ատամնային նիւթերի և էմալի վերաբերմամբ, ծառայում է որպէս գործունեայ ախտահանիչ միջոց ամեն տեսակ ինֆէկցիաների, թթւող և փտող պրօցէսների, ու թափանցելով լորձաթաղանթի ներսը՝ չէ վնասում նրան, այլ, ընդհակառակը, պահպանում, ամրացնում է նրան և մինչև անգամ թողնում բերանում դուրեկան և հովացնող համ:

Մէկ սրուակի գինը—85 կ., մեծ սրուակինը, որ բաւականանում է մի քանի ամիս—1 ր. 50 կ.:

(M. 223994/224002) 1—1

— Կահիրէում ձերբակալված են 3 դաւադիրներ, որոնք մահափորձ են ուզեցել կազմակերպել լօրդ Կիտչեների, եգիպտական խըդիվի և մինիստր-նախագահի կեանքի դէմ:

ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՊԵՏԵՐ. ՀԵՌԱԳՐԱԿԱՆ ԳՈՐԾ.

25 յունիսի

ԿԻԵՎ: Նահանգական զեմստվային ժողովը 10,000 ր. յատկացրեց Ստօլիպինի անուան գիւղատնտեսական դպրոց հիմնելու:

ՆՈՎՕՉԵՐԿԱՍԿ: Որոշված է ձեռնարկել ընդհանուր ուսում մտցնելու Դօնում:

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ: Գատչինայի աէրօդրօմում 40 մետր բարձրութիւնից վայր ընկաւ և ստացաւ ջարդուածքներ օդագնաց Եակօվլևը:

ՍԱՐԱՏՕՎ: Ռտիշչեվում գտնվեց պօստատարի յափշտակած 100,000 րուբլին:

Խմբագիր՝ ԱԼԷՔՍԱՆԴՐ ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Հրատարակիչներ՝ Ա. ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Ց. ՏԷՐ-ՄԱՐԿՈՍԵԱՆ
Հ. ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԿԻՆ-ԲԺԻՇԿ

Ս. Զ. ՄԱԼՈՒՄԵԱՆ

Ընդունում է երեխաների և կանանց հիւանդութիւնների համար:

Կօջօր, Ստեփանեանի ամարանոց, դեղատան հանդէպ:

(Հ.Հ.) 435. 10—4

Գերմանիա դիմող հիւանդներին

Դոք. Ա. Շահբազեան

ԲԵՐԼԻՆՈՒՄ

Ասիստենտ պրօֆեսօր Գօլդշայդէրի և պրօֆ. Կլապի Բերլինի արքայական համալսարանի կլինիկաներում:

Ընդունում է ամեն տեսակ հիւանդների և պրօֆեսօրների խորհրդակցութեամբ յանձնարարում է նրանց հիւանդութեանց համապատասխան մասնագէտներին: Հասցէն՝ Berlin. Karlstrasse 15 III. Telephon Norden 2875, около вокзала Фридрихъ Штрассе.

Dr. med. Schahbasian.

(Հ.Հ.) 458. 10—2

8—7

(П. 87395)

„ԳՈՒՏՏԵՆԲԵՐԳ“ ԳՐԱԽԱՆՈՒԹՈՒՄ ՎԱՃԱՌՎՈՒՄ ԵՆ

«Ժամագիրք Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ»	2 ր. 50 կ.
Խ. Աբովեան. «Թուրքի աղջիկը», «Բարեկամի մօտ»	25 կ.
Աւդալբէգեան. «Խաչատուր Աբովեան» (պատմական վերլուծութիւն)	15 կ.
Թ. « «Հողի վէճը Մուրացանի երկերում»	20 կ.
Թ. Խասապետեան. «Ջանգակ Հայաստանի» երգարան	50 կ.
» « «Դիակներ և դիմակաւոր ամբոխ»	35 կ.
Ս. Մայիլեան. «Ռօբերտ Շուման» կենսագրական տեղեկութիւններ	5 կ.
«Մուշեղ վարդապետի պատկերները», նկարչութեան արուեստը	60 կ.
«Գիսաւորներն և բացատրութիւն ամեն տեսակ գիսաւորների»	50 կ.
«Քրիստոնէութեան մուտքն հայերի մէջ», Գրիգոր Լուսաւորչից առաջ	50 կ.
Էրնէստ Հէքկէլ, «Միապաշտութիւն» (Մոնիզմ)	35 կ.
Լէօ, «Հայ գրքի տօնն», հայկական տպագր. 400-ամեակի առիթով	25 կ.
Ց. Ասլանեան. «Կեանքի մէջ», վիպէկ իրական կեանքից	5 կ.
Մուրացան. «Ռուզան և Անդրէաս Երէց»	1 ր. 50 կ.
Ա. Չոպանեան. «Հայ էջեր», մեր նախնեաց բանաստեղծ. ու արուեստ	2 ր. 50 կ.
Ի. Երան. «Պարլամենտական կանօններ և ժողովարարութիւն»	50 կ.
«Արեան ձայներ», ժողովրդական երգարան, 5-րդ տպ.	50 կ.
Ա. Երիցեան. «Ներսէս V Աշտարակցի կաթողիկոսի կենսագր.»	1 ր.
Ց. Դանիէլեան. «Ժանտախտ», հանրամատչելի զրոյց	20 կ.
«Հայոց եկեղեցական ծխական-ուսումնարանների ծրագիր»	40 կ.
Արզութեան. «Մանկական պարտէզ», հայ ընտանիքների համար	3 ր.
Բօկլ. «Անգլիայի քաղաքակրթութեան պատմութիւն»	75 կ.
Ց. Տէր-Միրաքեան. «Ժողովրդական դպրոցների մեթօդիկա»	1 ր. 50 կ.
Պրօֆէսօր Համօնտ. «Երիտասարդական մեղքերը և նրանց հետևանքները»	1 ր.
Իշխանեան. «Հասարակական գաղափարները»	1 ր.
Նուպարեան. «Պատմութիւն քաղաքակրթութեան մինչև մեր օրերը»	1 ր.
«Բէն-Հուր», ժամանակակից վէպ	1 ր.
Լօռեայ. «Սօցիօլօգիա», Թարգմ. Պեսսիմիստի	60 կ.
Ս. Բալազեան. «Դարվինիզմ», Դարվինի պատկերով	50 կ.
Խաժակ. «Ընդհանուր պատմութիւն», Հին-դար, Միջին-դար և Նոր-դար	3 ր. 50 կ.

Գրախանութն ուղարկում է ամեն տեսակ գրքեր՝ հայերէն ռուսերէն և այլն, իթէ սպառված չեն:

Դիմել՝ Тифлисъ, Книжн. магазинъ „Гуттенбергъ“, Г. И. Галустяну.

472. 1—1

Типографія канцеляріи Намѣстника Его Императорскаго Величества на Кавказѣ Лорисъ-Меликовская улица, домъ казенный.